

ELS ANYS FUNDACIONALS DEL DEPARTAMENT DE FILOLOGIA CATALANA DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA (1975-1985)

Santi Cortés

La trajectòria de l'anomenat inicialment Departament de Lingüística Valenciana (DLV) de la Universitat de València,¹ la finalitat bàsica del qual és la formació de professionals en llengua i literatura catalanes, ha transcendit l'expedient d'un simple departament a causa de les inquietants circumstàncies polítiques i socials viscudes al País Valencià durant les darreres dècades del segle passat. En condicions normals la seua història no hauria anat més enllà d'un estricte inventari d'informacions acadèmiques i administratives, però en el nostre cas hi ha alguna cosa més.

Hi ha en primer lloc, el temps que ha trigat a fer-se realitat i les reclamacions tot al llarg del segle XX perquè l'ensenyament de la nostra llengua i cultura nacionals s'impartissen en institucions superiors. La proposta, per exemple, el 1918, de l'Agrupació Escolar Nacionalista, la primera de les entitats estudiantils que plantejà l'exigència d'introduir la docència del valencià dins l'àmbit universitari; o la petició del Centre de Cultura Valenciana, d'aquest mateix any, perquè l'Alma Mater acollís els ensenyaments gramaticals del pare Fullana; o la lamentació del periodista Teodor Llorente Falcó denunciant les polítiques centralistes dels reis espanyols —especialment els Borbons— causants de l'enfonsament de la cultura valenciana de la Universitat,² o el plantejament de l'Associació Professional d'Estudiants de Filosofia i Lletres, de començaments de la dècada dels trenta, que reivindicava la conversió del valencià en matèria universitària i en llengua habitual de comunicació.

Hi ha en segon lloc la personalitat de qui ha estat el seu impulsor: Manuel Sanchis Guarnier, fundador de l'escola filològica valenciana, a qui dedicarem una bona part d'aquesta anàlisi perquè sense la seua autoritat científica i moral, difícilment s'hauria engegat el departament encara en temps de la dictadura de Franco.

Hi ha darrerament, el context polític en què es produí la creació i consolidació del DLV durant els anys setanta i vuitanta. Aquest no hauria estat possible sense les contínues mobilitzacions d'estudiants i professors. És per això que es troba lligat a processos històrics tan interessants com el moviment estudiantil antifranquista, la valencianització de la universitat, l'afaiçonament polític de l'estat i del país durant els darrers anys del franquisme i la transició, la batalla per la defensa de l'idioma, la victòria electoral de l'esquerra el 1982 i la incorporació d'aquesta a les institucions. El ben cert és que cap càtedra o departament de la nostra Universitat no s'ha vist involucrat en un procés tan llarg, frustrant, polititzat i complex des del punt de vista de la seua constitució com el nostre. En altres casos se'n decidia la necessitat o l'interès i s'endegava tot seguit —la càtedra o el departament— de forma expeditiva, sense interferències. Tanmateix, la institucionalització del DLV no ha estat senzilla; ben al contrari, s'han produït dilacions i entrebancs de tota mena. D'altra banda, una vegada constituït com a departament, s'hagué de convertir en un instrument de conscienciació idiomàtica i cultural la consolidació del qual va realitzar-se en uns moments en què la societat valenciana fou sotmesa a uns enfrontaments civils d'una gran violència física i verbal.

La història de la incorporació de l'estudi de la nostra llengua i cultura a la Universitat, més concretament de l'especialitat de Filologia Catalana constitueix un tema pendent. La monografia de Joan E. Pellicer (2006),³ que inclou nombroses referències, acaba el 1939 i les notes històriques incloses al volum col·lectiu *Llengua i escola al País Valencià* (1976), de Maria Conca i altres es troben també limitades en el temps. Hi ha, certament, els articles de Vicent Escrivà, Francesc Pérez i Moragón, Josep

¹ Al llarg d'aquest treball fem la denominació Departament de Lingüística Valenciana perquè és l'oficial en el període que ens ocupa. Per contra, al títol i a les referències d'arxiu hem optat per l'actual: Departament de Filologia Catalana, que és el nom amb què és conegut a partir de la segona meitat de la dècada dels vuitanta.

² Teodor Llorente Falcó: "La labor de nuestra Universidad", *En defensa de la personalidad valenciana*, València: Impremta Doménech, 1930: I, 104.

³ Joan Enric Pellicer: *Història d'un desig insatisfet. L'ensenyament del valencià fins a 1939*, Catarroja (l'Horta Sud, País Valencià): Perifèric edicions, 2006.

Iborra, Jaume Pérez Montaner i Vicent Simbor,⁴ però no existeix cap estudi de conjunt i a hores d'ara — en el quarantè aniversari de la constitució del DLV— esdevé imprescindible un treball que complete les aportacions precedents. Aquest és justament el nostre objectiu: fer conèixer la problemàtica de la seua creació, l'evolució inicial, les iniciatives mampreses, la lluita per la normalització lingüística, el clima institucional i polític en què va desenvolupar-se, la interacció amb la societat, la participació dels estudiants, etc.

Cal aclarir que les universitats, a partir de la promulgació de la *Llei General d'Educació* (LGE, 1970) s'organitzen no ja en Càtedres com abans sinó en Departaments, definits com a unitats acadèmiques fonamentals de docència i investigació, que tenen com a funcions principals: 1) programar el temari específic de cada curs, 2) potenciar la recerca en la seua respectiva àrea de coneixement, 3) organitzar els cursos de doctorat i coordinar l'elaboració i direcció de tesis doctorals i memòries de llicenciatura, 4) promoure treballs de caràcter científic i cursos d'especialització, 5) impulsar la renovació pedagògica i científica dels membres que l'integren, i 6) i proporcionar un servei a la societat com ara la transmissió de la ciència, la tècnica i la cultura. D'alguna manera, les cinc primeres apareixen implícitament a l'esmentada LGE o al decret posterior 1977/1973 de 26 de juliol sobre la reestructuració dels departaments; no així la darrera, que constitueix una novetat de la Llei de Reforma Universitària (LRU) (11/1983 de 25 d'agost), més preocupada per qüestions d'ordre social. Cal dir que el DLV ha realitzat a bastament aquesta última comesa, atès que ha hagut d'eixir repetidament al carrer en moments de conflicte per tal de clarificar idees, elaborar dictàmens, fer de parapet davant les agressions d'aquells sectors contraris a l'avanç i a la normalització de la nostra llengua. Sanchis Guarner ja ho havia advertit clarament: el DLV està cridat, en el nou règim autonòmic, a una alta missió en la mesura que s'hi preveu l'aplicació d'una legislació lingüística moderna, democràtica, adequada als drets dels ciutadans. I ell, sent degà, fou, segons reporta el doctor Joan Oleza, qui més va comprometre's perquè la Facultat de Filologia adquirís “una dimensió al servei de la comunitat i de les seues necessitats més urgents”.⁵

De bell antuvi, el Departament fou batejat amb el nom de Lingüística Valenciana, bàsicament per raons tàctiques, ja que calia evitar suspicàcies, procurar una denominació de consens, no incórrer en aberracions onomàstiques, unificar la nomenclatura amb els cursos homòlegs de l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) i perquè el marc primordial de referència era el País Valencià, ja que els estudis que calia atendre prioritàriament eren els parlars valencians, la història lingüística privativa i la producció dels escriptors locals. Actualment, a partir sobretot de 1985, és conegut amb una designació sense eufemismes, més àmplia i normalitzada: Departament de Filologia Catalana (DFC).

Hem estructurat la nostra aportació en tres apartats bàsics. Al primer analitzem la problemàtica que envoltà el començament de l'agregació de Lingüística valenciana i les circumstàncies de qui en va prendre possessió: Manuel Sanchis Guarner. És un capítol preliminar per tal com la creació i titularitat de la disciplina era condició *sine qua non* per a la posada en marxa del Departament. Tot plegat significava el punt final d'un llarg procés reivindicatiu i el punt de partida d'un recorregut que havia de culminar en la normalització acadèmica completa dels estudis de Filologia catalana dins la Universitat. El segon és dedicat al Departament *stricto sensu*. Ací analitzem els seus primers onze anys de vida: exactament entre 1975 i 1985, en què va produir-se el canvi onomàstic suara esmentat. Els hem dividit en tres etapes: la de formació (1975-1981), dirigida per Manuel Sanchis Guarner; la de transició (1982-1983), dirigida per Jaume Pérez Montaner; i la de consolidació (1983-1985), dirigida per Antoni Ferrando. Un any després, el 1986, tindrà lloc, a instàncies de la legalitat dimanant de la LRU, un altre canvi fonamental que afectarà l'abast i la composició del Departament ja que hi romandran adscrits els professors de l'àrea de llengua i literatura catalanes de l'Escola de Magisteri de València i els del Col·legi Universitari de Castelló, com a seccions departamentals. Amb aquesta remodelació s'enceta un

⁴ Vicent Escrivà “L'ensenyament de la llengua al País Valencià”, *Serra d'Or*, 178 (15-VII-1974: 19-21); Francesc Pérez i Moragón: “L'ensenyament del català al País Valencià”, *Avui* (30-IV-1978). Josep Iborra: “L'ensenyament de la llengua al País Valencià 1950-1982” (1982: 74-81), Vicent Simbor: “Carles Salvador i l'ensenyança del català al País Valencià” (1982: 293-307), Jaume Pérez Montaner: “Els estudis de la llengua i literatura catalanes a les universitats del País Valencià” (1982: 337-345). Aquests tres articles darrers foren publicats dins *Llengua i educació en una perspectiva històrica. Actes de les Senes Jornades d'història de l'educació als Països Catalans*, Vic: Eumo Editorial (31-III a 2-IV-1982).

⁵ “Sanchis Guarner, mestre de vida i de ciència”, *Estudi. Guia de la Universitat*, 3 (maig, 1982: 11).

període nou que no ens correspon d'examinar en aquesta ocasió. Finalment, al darrer apartat, analitzem els informes i les actituds del DLV davant les polèmiques i les polítiques encaminades a obstruir el redreçament idiomàtic valencià.

És important constatar que a partir de 1983, en què s'inicia la darrera de les etapes analitzades, el DLV es troba ja estalvi del complot polític ucedista que pretenia desvirtuar-lo o simplement aniquilar-lo; es manté ferm en el propòsit de nomenar Joan Fuster catedràtic extraordinari; ha posat al carrer les tres primeres fornades de llicenciats en Filologia valenciana; compta amb un brillant estol de professors; ha impulsat treballs de recerca que abracen tant el camp de la lingüística, la dialectologia i la cultura popular material com la semiòtica i la història de la literatura; presenta un incipient però sòlid inventari de publicacions; i la relació amb els poders públics, ara en mans dels socialistes, discorre amb relativa normalitat. En aquesta nova etapa, doncs, després d'un breu període de transició (1982-83) i superada en part la maquiavèlica conflictivitat precedent, s'instauren les condicions perquè el DLV iniciï una trajectòria de professionalització que a partir del curs 1985-86, dèiem, roman fora de l'àmbit dels nostres objectius. Tampoc no hi tractarem les etapes prèvies, és a dir, les corresponents a iniciatives anteriors en què la UV va acollir experiències relacionades amb la docència i discència de la nostra llengua com ara la Càtedra del pare Fullana (1918-1927), el Seminari de Filologia Valenciana (1930), els cursos de Carles Salvador en el període bèl·lic (1937) i els de Sanchis Guarner a la postguerra (1954-1974). Dit breument: partim de l'instant en què s'entreveu la possibilitat de creació d'una càtedra o d'una agregació i doncs d'un departament amb la missió de programar l'ensenyament de la llengua i la cultura del País Valencià després de segles d'exclusió i tanquem en el moment en què, conclosa l'etapa purament fundacional i les incidències posteriors, el DLV enceta, ja sense la presència senyera de Sanchis Guarner, una etapa de normalització universitària que comportarà entre altres novetats la regulació del nom i la integració de tot el professorat de Filologia Catalana de la Universitat de València i del Col·legi Universitari de Castelló en una mateixa unitat.

La justificació d'aquest treball radica en el fet que el DFC celebra els seus 40 anys d'existència. El Departament ha cregut oportú recordar-ne els orígens i evocar la figura del fundador. Ara que s'ha arribat a l'edat adulta, el director actual del Departament, Emili Casanova, ha tingut la iniciativa de recuperar la memòria de la seua fundació i rememorar el pensament i el llegat de Sanchis Guarner representat en els binomis "ciència i passió, estudi i acció", els quals haurien de presidir la vocació dels filòlegs valencians d'ara i de demà. Finalment, cal afrontar el repte de l'avenir. Tenint ben present el passat, s'ha de reconsiderar la funció del Departament en el futur, és a dir, en el context d'una societat tecnificada, complexa, multilingüe i no gaire propensa a la cultura de les lletres.⁶

LA CULMINACIÓ D'UNA REIVINDICACIÓ CÍVICA: LA CREACIÓ DE L'AGREGACIÓ I LA CÀTEDRA DE LINGÜÍSTICA VALENCIANA

Amb la promulgació el 6 d'agost de 1970 de la LGE que permetia la introducció al sistema educatiu de les anomenades "llengües natives" l'exigència d'una càtedra de Lingüística valenciana esdevingué una de les reivindicacions crucials en el món universitari. Sanchis Guarner, que des de 1954 impartia els Cursos de llengua i cultura valencianes, s'hi mostrava confiat: "La Llei d'Educació —deia— que estan aprovant les Corts, ofereix algunes possibilitats que espere que no seran desaprofitades". I si ho són "ja ens encarregarem els valencianistes de combatre l'apatia i la inèrcia de certs dirigents".⁷ Dita llei concedia facilitats, obria una escletxa, incloïa elements de democratització. L'apartat primer del títol preliminar feia referència a la incorporació de las peculiaritats regionals al patrimoni cultural espanyol i els articles 14 i 17 a la presència escolar de les llengües hispàniques peninsulars. El cert és que no va acontentar ningú, ni propis ni estranys, i fou combatuda tant a l'interior, pels mateixos cercles del règim, com per l'oposició. En el nostre cas, tot i que no féu avançar cap solució, va promoure nombroses manifestacions. A partir de llavors, col·lectius d'estudiants i professors es mobilitzaren per reclamar la

⁶ Del discurs del professor Casanova pronunciat en l'acte d'inauguració del 40 aniversari de la creació del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València (14-IX-2016). Pot escoltar-se sencer al canal YouTube de la Facultat del Filologia, Traducció i Comunicació.

⁷ Enric Valor: "Entrevista amb el Dr. Manuel Sanchis Guarner...", dins *Manuel Sanchis Guarner: el compromís cívic d'un filòleg* (Antoni Ferrando i Francesc Pérez i Moragón, editors), València: Universitat de València, 1998: 220.

creació d'agregacions i càtedres de valencià a les facultats i escoles universitàries. La Junta de Facultat de Filosofia i Lletres ho féu el 14-IX-1970; més avant un grup de 700 estudiants de Magisteri mitjançant una sol·licitud presentada a la direcció de l'Escola que aquesta no va tramitar; el 1971 els assistents al Primer Congrés d'Història del País Valencià, petició que va subscriure també el rector, Juan José Barcia. Aquest mateix any, fou lliurada al degà de Filosofia i Lletres, Julián San Valero, una petició signada per més de 600 alumnes on demanaven l'opcionalitat del valencià —ensems amb l'àrab i el grec— als cursos de Comuns, així com la inclusió obligatòria de les assignatures de Lingüística valenciana i Literatura catalana a l'especialitat de Filologia Moderna i optativament a les d'Història i Pedagogia.

En qualsevol cas, les mobilitzacions no s'aturaren, atès que determinades instàncies n'impedien o n'ajornaven l'aprovació. El 1973 s'adjudicaren a la Facultat de Filosofia i Lletres onze agregacions però l'intent d'atribuir-ne una al valencià va fracassar perquè la superioritat no volgué concedir-la si abans no existia la càtedra. Aleshores, la Junta de Facultat (27-VI-1973) tornà a ratificar l'acord aprovat en 1970, de reclamar una dotació. I un any després (3-IV-1974) reincidia en la viabilitat i conveniència d'aquesta demanda, acompanyada d'una instància, signada per 2.107 peticionaris, entre els quals estudiants i professors de les diferents facultats i institucions escolars valencianes. També, els alumnes —més de 300— dels cursos inaugurals de *Lingüística valenciana i la seua didàctica* de l'ICE (1974) es pronunciaren en idèntic sentit. I un grup d'estudiants de Filologia denunciava la contradicció que en més de cinquanta universitats estrangeres s'ensenyés la llengua del país mentre que en la pròpia, on la majoria dels alumnes utilitzaven la llengua materna, estigués vetat o reduït en els millors dels casos a les mínimes oportunitats.⁸ Simultàniament, el Col·legi d'Advocats publicava un dictamen favorable, l'Ateneu Mercantil manifestava la necessitat d'incrementar la rellevància dels estudis de Filologia Catalana a la Universitat i la Caixa d'Estalvis s'oferia a finançar la càtedra i el Departament. Però, tot plegat no va ser prou perquè hi havia qui s'oposava. Estaven en contra els sectors reaccionaris, les autoritats franquistes, els dirigents del regionalisme conservador, les entitats anticatalanistes: Lo Rat Penat, el Centro de Cultura Valenciana, el Círculo Cultural Aparici y Guijarro, etc.

Finalment, a primeries de 1975, després de tants impediments, el Ministeri notificava la dotació, amb efecte de l'1 de gener, no pas d'una Càtedra sinó d'una Agregació *a termini*, és a dir, sense voluntat de permanència, concedida *ad personam*, específica per a Sanchis Guarnier i d'extinció immediata a la retirada, jubilació o mort del titular. Amb tot, aquest fet suposava el reconeixement oficial per primera vegada dels estudis de Filologia Catalana, el germen d'un departament en potència (el qual no trigaria a fer-se realitat), la possibilitat d'introducció d'un nombre major de disciplines lingüístiques i literàries valencianes i sobretot que dites matèries tinguessen validesa administrativa. Ara bé, tothom era conscient que allò significava només un punt de partida. La feina pendent era immensa: calia constituir i consolidar el Departament, convertir-lo en un organisme de referència lingüística, augmentar les places de docència universitària, crear un equip d'investigadors, continuar la feina feta, impulsar l'estudi de les manifestacions de la nostra cultura amb solvència i responsabilitat, assolir una major projecció, guanyar-se l'interés dels alumnes, respondre als reptes d'una societat analfabeta lingüísticament i encrespada socialment, desmuntar les estratègies secessionistes, formar professors per a les escoles i instituts, contribuir a la normalització, conscienciar la població que el valencià era un idioma viu, un instrument de cultura emprat per escriptors i erudits, el mitjà d'expressió d'una societat recobrada i moderna.

El concurs-oposició de Sanchis Guarnier a l'agregació va realitzar-se el gener de 1976 davant un tribunal integrat per filòlegs espanyols i catalans eminents: Alonso Zamora Vicente, Martí de Riquer, Antoni M. Badia i Margarit, Félix Monge i Antonio Quilis. La Memòria presentada per l'opositor constituïa tot un programa d'estudis en què recollia la diversitat de temes investigats amb anterioritat. El nomenament tingué lloc el 23 de març de 1976, la presa de possessió el 7 d'abril i l'acte protocol·lari de jurament del càrrec el 12 de maig. Per fi, després de tants anys i tantes temptatives fallides, s'havia arribat a culminar un procés, s'havia aconseguit introduir el valencià dins la programació oficial d'estudis de la Universitat. El titular, don Manuel, és féu càrrec dels cursos d'Història lingüística del País Valencià i de Literatura catalana en la Secció de Llengües Modernes. I aviat va reclamar un augment de places per tal d'incorporar no sols matèries noves, sinó també d'atendre les demandes dels estudiants perquè, segons el cronista de *Las Provincias* (17-I-1975: 13), n'hi havia grups que delejaven “matricular-se i especialitzar-se en aquestes disciplines.”

⁸ “Un grupo de estudiantes de Filología” (*Levante* 27-II-1974).

El nom d'agregació de “Lingüística valenciana” fou deliberat, era una alternativa al de “Llengua valenciana” absolutament inapropiat. Sanchis Guarner hagués preferit el de “Llengua i Literatura catalanes” per raons de caire científic i perquè comptava amb l'aprovació de les autoritats ministerials i acadèmiques i dels intel·lectuals i estudiosos valencians. I si algú s'hi oposava, deia, serien aquells altres valencians “sentimentales pero no culturalizados, los cuales, por lo general, se interesan muy poco por el valenciano y no suelen leer los libros que los autores valencianos escriben.”⁹ Aquests valencians haurien atacat virulentament la presència del mot català, de fet protestaren enèrgicament contra l'omissió del sintagma “Llengua valenciana” perquè Sanchis, en unes declaracions a *Mundo Diario* (13-II-1975), afirmava haver-lo substituït pel de “Lingüística valenciana.” I com que tot seguit definia el valencià com un dialecte format a partir “del català dels conqueridors del segle XIII”, tal afirmació va desencadenar una inútil i desesperant polèmica que acabarà per convertir l'autor en víctima de la còlera dels sectors secessionistes. A partir d'aleshores, Sanchis i el Departament foren acusats d'impostors, d'impartir coneixements aliens a la història, la consciència i les aspiracions dels valencians.

Després de tres anys i escaig d'agregació, el Ministeri d'Educació i Ciència comunicava al rector la dotació d'una càtedra de Lingüística valenciana per concurs d'accés (O. M. de 10 d'octubre, 1978).¹⁰ Sanchis Guarner s'hi va presentar, la va guanyar i fou nomenat el 2 d'octubre de 1979. No podia ser d'una altra manera: l'informe redactat pel doctor Joan Oleza, referit als mèrits acadèmics i científics de l'aspirant, en posava de manifest la idoneïtat. Allí es féu constar la trajectòria universitària del concursant —iniciada el 1954—, la seua competència investigadora, la reputació i l'autoritat moral que li reconeixen els claustrals, el prestigi assolit en el món de la filologia hispànica i catalana i en la comunitat acadèmica internacional, la solidesa de la seua obra, la capacitat d'organització i de gestió congressual i administrativa, la pertinença a entitats culturals, cíviques, acadèmiques i de recerca, la seua poderosa contribució a l'estudi i potenciació del valencià, la dedicació incansable a tota mena de tasques intel·lectualment i socialment constructives, etc. Tot plegat, deia, ha repercutit “en beneficio del prestigio de nuestra Facultad y nuestra Universidad, por lo que bien puede decirse que el Dr. Sanchis Guarner es una institución en la vida académica de la antigua Universidad Valenciana.”¹¹

Sens dubte, la instauració de la càtedra va comportar avantatges com ara un pas avant en la consolidació del Departament, l'equiparació amb altres disciplines, reforçar el prestigi de la llengua, acabar amb el prejudici que el valencià era un idioma limitat, útil només per fer riure, per a la vulgaritat i l'intercanvi casolà. Però, també ara —en realitat, sempre que s'avançava en el procés de la recuperació idiomàtica o de la valencianització i democratització de la Universitat— aparegueren els impropis i les desqualificacions procedents del moviment secessionista, l'instrument ideològic de la dreta castellanista local.¹²

EL DEPARTAMENT DE LINGÜÍSTICA VALENCIANA: CREACIÓ I TRAJECTÒRIA (1975-1985)

L'ETAPA DE FORMACIÓ (1975-1981)

Rere la dotació de l'agregaduria era imminent i legalment ineludible la creació del Departament. Tingué lloc el 6 de febrer de 1975. L'anunci es féu públic al BOE, 69 (21-III-1975: 5.828) després d'un llarg i complicat procés de tràmits reglamentaris: aprovació de la Junta de Facultat, elevació al Rectorat, proposta d'aquest a la Junta Nacional d'Universitats, informe favorable del Ministeri d'Educació i Ciència i deliberació final del Consell de Ministres en reunió de 24 de gener.

⁹ Preàmbul d'una memòria presentada al rector de la UV en maig de 1974. Pot llegir-se complet en Antoni Ferrando-Santi Cortés: *Manuel Sanchis Guarner. Context, paraula, record*. València: Publicacions de la Universitat de València, 2007: 192.

¹⁰ La Junta de Facultat de Filosofia i Lletres l'havia demanada al Rectorat a la sessió del 25-III-1977.

¹¹ Signaven també els professors Ángel Anglada, Antonio Melero, Ángel López i Manuel A. Conejero (Arxiu DFC).

¹² Un dels portaveus va acusar la Universitat de favoritisme i la insultà perquè havia “engendrado como ramera portuaria copulada con semen catalán infecto, una Facultad de Letras mongoloide intelectual y aberrante que ha autogenerado la putrefacta cátedra de esperantología catalanista al servicio del expansionismo imperialista de los países catalanes.” L'autor “Toni Sala”, pseudònim de Miquel Navarro Sala: “Cartas al Director. La cátedra de esperantología catalanista”. *Información* (Alacant, 24-X-1978). Per a més informació Santi Cortés: *Manuel Sanchis Guarner (1911-1981): una vida per al diàleg*. València-Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana-Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002: 354, n. 59.

Els Departaments universitaris constitueixen una unitat estructural que integra les persones i els recursos materials destinats a les tasques docents i de recerca en un camp concret. La direcció recau en un catedràtic i excepcionalment en un agregat tot i que de forma interina. El DLV fou dirigit lògicament per Sanchis Guarner. De primer, la voluntat del director fou organitzar-lo en quatre seccions: 1) Història Lingüística i Dialectologia, sense descuidar la història de la llengua anterior a la Reconquesta, els dialectes de base castellanoaragonesa de les comarques de Ponent i la parla murciana del Carxe), 2) Lexicografia i Toponímia, 3) Història de la Literatura Catalana (inclosa la del Principat i les Illes, bé que amb especial atenció als escriptors valencians), i 4) Cultura Tradicional.¹³ Certament, cap d'aquests línies de treball no fou descurada. En l'aspecte docent va incidir en l'ensenyament de la Gramàtica i la Literatura en primer cicle. I els temes principals d'investigació giraven al voltant de la diversitat dialectal, la demarcació de fronteres lingüístiques, la descripció científica del valencià, la producció literària d'etapes i autors determinats, la geolingüística, el lèxic i la cultura popular material. De debò, estava tot per fer però les preferències inicials s'orientaren sobretot a l'estudi dels dialectes i d'aquelles manifestacions de la cultura tradicional en perill d'extinció, en la línia “paraules i coses” de la trajectòria investigadora de Sanchis Guarner.

No cal dir que els inicis foren precaris. El director lamentava que hagué d'actuar amb una gran penúria de mitjans: no tenia professorat ni llibres ni material ni espai.¹⁴ La insuficiència del local fou de tal envergadura que només disposava d'un despatx reduït, estret com el puny: “4m² per a la nostra llengua”, denunciava V[icent] S[imbor], un dels col·laboradors de la revista estudiantil *Harca*. “Aquest minidepartament —el més anèmic de la Facultat, afegia— és la Ventafocs de la casa.” El seu estat actual constitueix “un insult i una provocació” i reclamava una pressió ferma i constant d'alumnes i ensenyants per tal d'aconseguir “un departament amb majúscules [...], al mateix nivell, com a mínim, que qualsevol altre de la Facultat de Filologia.”¹⁵

Al començament, una de les prioritats fou la col·laboració amb l'ICE per tal que la Universitat assumís la creació d'uns *Cursos de Lingüística valenciana i la seua didàctica* per a mestres i llicenciats. Era la primera vegada en la nostra història moderna que es feia plausible l'ensenyament del valencià a professors en una institució universitària. Sanchis Guarner va definir-lo com el fenomen escolar més important produït al País Valencià i, perquè tothom se n'assabentés, escrivia puntualment a la direcció dels centres d'Educació General Bàsica (EGB) i de Batxillerat Unificat Polivalent (BUP) perquè informessen els professors, especialment aquells més interessats en l'àrea lingüística i social, sobre la possibilitat de matricular-s'hi.

Estem en 1974, data de la fundació d'aquests Cursos de l'ICE i de la postremitat del franquisme. Aleshores en l'horitzó polític immediat s'albirava la configuració de l'estat de les autonomies i en aquestes circumstàncies era imprescindible comptar amb professors de valencià en tots els nivells educatius. Una llengua bandejada de l'ensenyament està condemnada a morir, afirmava contundent don Manuel, i féu tota mena de jocs malabars, davant una institució universitària dominada per professorat refractari al reconeixement acadèmic del valencià, perquè els docents n'accedissen al coneixement. La iniciativa havia partit del Secretariat de l'Ensenyament de l'Idioma, Sanchis Guarner la féu seua i s'encarregà de gestionar amb l'ICE, dirigit per la pedagoga Isabel Gutiérrez Zuloaga, l'aprovació dels cursos esmentats.

En aquesta primera etapa, que abastaria fins la mort del fundador, el 16 de desembre de 1981, es produïren fets d'una enorme transcendència, principalment la creació de l'Institut de Filologia Valenciana, la implantació de l'especialitat homònima, la dotació de la Càtedra i la jubilació acadèmica i la mort de don Manuel. Tot açò s'esdevé en un context de circumstàncies internes a la pròpia dinàmica universitària, mentre que fora tenen lloc esdeveniments importants. En l'ordre polític: la fi de quaranta anys de dictadura, la convocatòria d'eleccions democràtiques, la formació d'agrupacions polítiques de signe nacionalista, el naixement del radicalisme secessionista, la creació del Consell preautonòmic del País Valencià, el colp d'estat militar fallit del 23 de febrer de 1981. En l'ordre cultural i sociològic: l'Aplec del Puig com a colofó del Congrés de Cultura Catalana (1975-1977), l'inici d'una violenta

¹³ Entrevista amb María Ángeles Arazo: “Manuel Sanchis Guarner”, *Las Provincias* (València, 1, 2, 4 i 5-III-1975). Reproduïda en Antoni Ferrando-Francesc Pérez i Moragón, *op. cit.* 1998: 254.

¹⁴ “Actividad docente del Departamento de Filología Valenciana” dins *Memoria para el concurso de acceso a la Cátedra de Lingüística Valenciana* [1979]. Biblioteca Valenciana, Arxius personals, Fons Manuel Sanchis Guarner.

¹⁵ “Departament de Lingüística Valenciana. Una tragicomèdia a la Universitat valenciana”, *Harca. Revista de comunicació universitària*, 1 (V-1979: 8).

campanya contra els defensors de la catalanitat lingüística del valencià, l'aparició de rèpliques i manifestos favorables procedents de la Universitat i fins d'institucions foranes com les Reals Acadèmies de la Llengua i de la Història, la fractura de la societat valenciana en dos bàndols irreductibles, la creació d'Acció Cultural del País Valencià i la divisió al si del claustre de professors dels Cursos de Llengua de Lo Rat Penat. Tot coincidint amb l'obtenció de l'agregació i la posada en marxa del Departament, va desfermar-se una agra i aferrissada polèmica, perquè les forces vives dissentien de la possibilitat que el valencià rebés un tractament formal a la Universitat. Un dels primers graons d'aquesta escalada d'impugnacions fou la publicació de l'article “Sin temor y sin ira. Mi verdad sobre la lengua valenciana”, de Vicent L. Simó Santonja,¹⁶ en què l'autor eixia al pas d'unes declaracions de Sanchis Guarner a la premsa en què el filòleg havia negat l'existència de una llengua i literatura valencianes diferents a la catalana.¹⁷ Açò i el fet que a la nomenclatura de l'agregació s'hagués canviat el nom de Llengua pel de Lingüística valenciana va provocar que el notari alcoià divulgés que la intenció real que s'amagava darrere d'aquesta inconfessable substitució era la tesi de la Catalunya gran, la imposició del nom País Valencià, la servitud de la llengua valenciana i la catalanització de la Universitat.

Comptat i debatut, els objectius d'aquest període inicial, sota la direcció del Mestre, se centraren en dos vessants primordialment. Un de caràcter intern enfocat a resoldre les necessitats intrínseques del DLV; l'altre, de caràcter extern en què van desenvolupar-se tasques de suplència a l'espera que els organismes autònoms creassen les estructures institucionals competents per tal d'eximir el DLV de funcions diferents de les estrictament universitàries. Entre les preocupacions internes que ocuparen l'atenció de Sanchis Guarner cal esmentar en primer lloc l'ampliació del Departament mitjançant la contractació de professorat. El 1976, d'acord amb el nou Pla d'Estudis de la divisió de Filologia, hom preveia impartir un total de set assignatures (tres en el tronc lingüístic i dues en l'especialitat de Filologia Hispànica) més dos cursos monogràfics de doctorat, amb un còmput total de 24 hores lectives. Ara bé, com que el DLV comptava només amb la dotació d'agregat (9 hores), Sanchis Guarner reclamà quatre places noves: una d'adjunt amb dedicació exclusiva (9 hores setmanals), una segona amb dedicació plena (6 hores) i dues més, d'ajudants. En qualsevol cas, el curs 1978-79 formaren aquell primer equip, a part de don Manuel, dos adjunts interins: Antoni Ferrando i Jaume Pérez Montaner; un encarregat de curs: Vicent Simbor; un ajudant: Alfons Guirau; i l'alumna Rosanna Cantavella amb una beca de col·laboració. Posteriorment, s'hi incorporarien Emili Casanova (1980-81) i Lluís B. Polanco (1981-82). Mentre que a Alacant, el Departament comptava amb Lluís Alpera (adjunt) i Jordi Colomina (ajudant), amb els quals, segons consta al punt 8é del projecte de Reglament de Règim Interior del DLV, s'establí un contacte estret amb l'objectiu de coordinar projectes, programes i contractacions.

Fins al 1981, en què es produeix la jubilació de don Manuel, els Departaments de València i Alacant no experimentaren un augment de plantilla. Al Centre Universitari de Castelló (CUC) el prevere mallorquí Pere Riutort impartia classes de valencià, bé que amb caràcter extraordinari, des de 1974.¹⁸ D'altra part, tot i que legalment no feien part del DLV —aquest estava circumscrit a la Facultat de Filologia de València amb una extensió al primitiu Centre d'Estudis Universitaris d'Alacant (CEU-A)— hem de referir-nos a les Escoles Universitàries de Formació del Professorat d'Educació General Bàsica (EUFPEGB) de les tres capitals valencianes, ja que sovint treballaven coordinats i temps a venir s'unirien en una mateixa estructura departamental. A la de Castelló de la Plana es va crear el 1980 el Seminari de Valencià, el primer director i professor del qual va ser Lluís Gimeno Betí, lligat ulteriorment al Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València fins el 1991 en què entrà en funcionament la Universitat Jaume I (UJI). A la d'Alacant, Joan Ponsoda, procedent del Departament de Pedagogia, començà a fer classes el curs 1979-80 en el de Lingüística Valenciana. I a l'Escola del cap i casal, aquest mateix any va produir-se la incorporació de Vicent Miralles i de Rosanna Cantavella,¹⁹ els quals ensems amb Marina Zaragoza, que un curs abans havia aconseguit fer classes de valencià gràcies als bon oficis de don Manuel, formarien el nucli de professors capdavanters de

¹⁶ *Levante* (11-III-1975: 20).

¹⁷ Entrevista amb M. Arancibia: “Hi ha molts valencianistes conversos”, *Mundo Diario* (13-II-1975). Pot llegir-se en Antoni Ferrando-Santi Cortés, *op. cit.* 2007: 293-295.

¹⁸ En febrer de 1974, el pare Riutort s'adreçava al director del CUC amb el prec que autoritzés l'organització d'uns Cursos de llengua i cultura valencianes estructurats en tres nivells: Iniciació, Perfeccionament i Literatura.

¹⁹ La professora Cantavella, durant l'any acadèmic 1980-81, feia un horari de sis hores a la Facultat de Filologia mitjançant una extensió de contracte amb l'Escola de Magisteri on impartia 6 hores més.

Magisteri.²⁰ Posteriorment, fins a 1983, s'incorporaren Adela Costa, Vicent Escrivà i Joan Enric Pellicer.

En segon lloc, una altra de les determinacions fou la creació de noves assignatures l'any 1976 i la intervenció posterior en les reformes dels plans d'estudis. El 16 de setembre del 1976, don Manuel transmetia al degà la proposta d'afegir als idiomes optatius de primer cicle la Gramàtica normativa valenciana,²¹ mentre que en el segon s'impartirien dues assignatures obligatòries: Història lingüística del País Valencià i Literatura catalana, i dues d'optatives: Dialectologia valenciana i Lingüística sincrònica catalana, la qual finalment s'anul·là. Dita proposta aspirava a introduir el valencià com a disciplina optativa, ensems amb la resta d'idiomes: italià, francès, anglès, alemany, àrab i grec. I tot i que fou acceptada,²² no va aprovar-se'n l'homologació i es traduï en una assignatura voluntària que sols donava dret a l'obtenció d'un certificat acreditatiu de coneixement de la matèria en un nivell universitari; si bé, quan es convertís en oficial, els alumnes podrien sol·licitar-ne la convalidació. Posteriorment, en el moment de redactar el pla d'estudis de 1979, la Junta de Facultat (sessions 30 de juny i 3 de juliol, 1978) feia un pas endavant i plantejava tres modificacions: proposar les assignatures de Gramàtica normativa-I i II per a primer i segon curs, incloure en tercer la Introducció a la Història i la Cultura del País Valencià (transformada després en Introducció a la Història de la Literatura del País Valencià)²³ i convertir-les totes tres en assignatures obligatòries per a les Seccions d'Hispaniques i Romàniques i optatives per a les de Clàssiques i Modernes, amb plena validesa acadèmica, incloses dins de l'horari lectiu i d'aplicació inajornable el curs 1978-79. Hom justificava tal petició en el desig de la Facultat de possibilitar l'estudi de disciplines relacionades amb la llengua del país, més encara atenent el conjunt de circumstàncies socials i polítiques d'aleshores, i per satisfer les demandes dels alumnes posat que el 62'38% dels quals s'havia manifestat a favor de la obligatorietat (només un 16'16 ho havia fet en contra).

A més, per tal d'avançar en el procés de sistematització del Pla d'Estudis, la Junta de Facultat havia acordat la divisió de la Secció de Filologia hispànica en tres Subseccions: Llengua espanyola, Literatura espanyola i Filologia valenciana. Es propiciava així que l'estudiant obtingués una especialització preferent sense deixar de cursar les assignatures bàsiques de les dues branques restants alhora que es potenciava l'estudi de la llengua i la cultura autòctones en el marc de les noves condicions preautonòmiques. S'hi havien projectat també dues matèries noves: Literatura catalana II i Història lingüística del País Valencià II, perquè calia superar la conjuntura injustificablement precària dels estudis de Filologia valenciana i per adequar la Facultat a les expectatives socials.

La implantació d'una secció de Filologia catalana en la variant valenciana constituï el tercer dels objectius principals del DLV. Es partia de la premissa que el català no era una llengua en recés, despertava altrament un gran interès especialment entre els universitaris, els quals es declaraven sovint favorables a la regularització del seu aprenentatge. Per aquesta raó, Sanchis Guarner va impulsar una *Petició dels estaments de la Universitat de València a Sa Majestat Joan Carles I, rei d'Espanya* (30-XI-1976) per explicar-li les insuficiències que afectaven l'ensenyament, la investigació i la normalització de la nostra llengua en la mesura que la Universitat no disposava de l'especialitat adient. No sabem si hi hagué resposta del monarca, molt probablement no. Però el 24 de febrer de 1977 la Junta de Govern de la Facultat cursava al Rectorat un dictamen en què reconeixia la necessitat d'ampliar les ensenyances relacionades amb la llengua dels valencians, lamentava les dificultats que havien impedit el funcionament normal del Departament, anunciava novetats imminents en el pla d'estudis, també en la contractació de professorat i especialment en la implantació de la subsecció de Filologia catalana dins l'especialitat ja existent de Filologia hispànica.

²⁰ El professor Vicent Miralles, al parlament inaugural del 40 aniversari del DFC de la UV (14-IX-2016), explicava com es va produir la inclusió de l'assignatura de català a l'Escola de Magisteri, també el seu ingrés i el de Rosanna Cantavella.

²¹ En primer curs s'impartirien coneixements de Fonètica, Fonologia i Morfosintaxi-I; en segon de Morfosintaxi-II; i en tercer de Semàntica i Lexicologia.

²² A la sessió de la Junta de Govern de 25-IV-1977, segons consta en un ofici del rector al degà amb data 18-V-1977 (Arxiu DFC).

²³ Aquest canvi de denominació pretenia evitar que l'assignatura en qüestió fos competència del Departament d'Història de la Cultura de la Facultat de Geografia i Història. Ara bé, tal duplicitat onomàstica va comportar retards en la incorporació al "Pla d'Estudis 1979" i en l'aparició al BOE, amb el consegüent perjudici per als alumnes de tercer curs de les seccions d'Hispaniques i Romàniques (on tenia el caràcter d'obligatòria) que, tot i haver-la cursat, (l'assignatura la impartia el professor Vicent Simbor, encara que en restés pendent l'aprovació oficial) hagueren d'esperar fins a l'aparició en el BOE, l'any 1983, dos cursos més tard, quan feien cinquè, perquè pogués ser inclosa en el seu expedient.

Siga com siga, a les acaballes del curs 1977-78, els representants dels alumnes presentaren al secretari de la Facultat, el professor Jordi Pérez Durà, una sol·licitud tot reiterant la creació de la susdita especialitat de Filologia catalana.²⁴ Els promotors foren els estudiants i delegats de curs Vicent Miralles (de 5é de Romàniques) i Josep Vicent Gavalrà (de 5é d'Hispaniques), que assumiren l'acció de recaptar el suport dels companys.²⁵ I al capdavant, l'especialitat de Filologia catalana, amb el gentilici de valenciana, va implantar-se el curs 1979-80, tenint en compte que afectava els alumnes de 4t i 5é.²⁶ La primera promoció però que va cursar des de primer totes les assignatures específiques de l'especialitat (és a dir Gramàtica normativa valenciana-I i II, Introducció a la història de la literatura del País Valencià, Història lingüística del País Valencià-I i II, Literatura catalana-I i II i Dialectologia valenciana) fou la corresponent a 1982-83. Tanmateix, no hem d'oblidar que abans, l'any acadèmic 1977-78, s'havia produït l'eixida dels primers llicenciats amb matèries curriculars de valencià. Una promoció que tingué, doncs, l'immens privilegi d'haver estudiat oficialment, els darrers anys d'Hispaniques i de Romàniques, disciplines impartides per don Manuel (Història lingüística del País Valencià i Dialectologia valenciana) i Jaume Pérez Montaner (Literatura catalana). Alguns es convertiren després en professors universitaris, d'altres han professat en secundària.²⁷

En quart lloc, es considerava absolutament important per a la projecció del DLV la redacció d'articles especialitzats així com de tesines i tesis doctorals. Sanchis Guarner era conscient de les mancances de la nostra cultura, raó per la qual va incentivar l'elaboració de treballs d'investigació. Un de les seues facetes més ignorades, escriu el professor Pérez Montaner, ha estat precisament la seua capacitat per motivar i assenyalar camins: "Parle de la seua tasca com a mestre, sempre incitant a la investigació i recomanant l'estudi de temes concrets i poc coneguts de la nostra història cultural. Són molts els treballs, tesis doctorals i de llicenciatura ja realitzats o en vies de realització que tenen el seu origen en una llarga i suggeridora conversa amb Sanchis Guarner."²⁸ A Antoni Ferrando, per exemple, amb motiu d'una visita que feren tots dos, l'octubre de 1974, a l'exposició bibliogràfica d'incunables valencians el féu decidir-se "per l'estudi d'una tradició literària menor valenciana, la dels certàmens poètics", tot just reivindicada.²⁹ I en una ocasió posterior, a ell i a Alfons Guirau, va acompanyar-los, dins el marc de les activitats investigadores del DLV, als Ports de Morella a fi de delimitar l'abast geogràfic de la

²⁴ *Llibre d'Actes de la Facultat de Filologia (3-V-1978)*.

²⁵ Hi van participar també, en les gestions de la petició, estudiants de cursos inferiors entre els quals Lluís. B. Polanco i Josep Enric Forés.

²⁶ El curs 1980-81 va aparèixer per tant la primera fornada d'aquesta nova i flamant especialitat. Alguns dels llicenciats foren Josep Alandete Mayor, Isabel Alba Besalduch, Sara Bataller Argüello, Joan Josep Castellà Mayor, Maria Teresa Coves Mora, Maria Escrihueta Daras, Antoni Espí Cardona, Francesc Ferrer Mulet, Avel·lí Flors Bonet, Isabel Gascon Pastor, Rosa Giner Sánchez, Francesc Xavier Mallasen Puchol, Josep Antoni Meneu Gayà, Antònia Mulet Espasa, Miquel Nicolàs Amorós, Pilar Orellana Marco, Joan E. Pellicer Borràs, Lluís B. Polanco Roig, Empar Pons Randez, Ernest Querol Puig, Immaculada Reig Ferrer, Rafael Reig Pellicer, Iolanda Sala Alacort, Milagro Server Fuster, Maria Josepa Sirerol Soler, Purificació Soler Mezquita i Francesc Torres Navarrete.

²⁷ El llistat complet d'aquella promoció capdavantera d'Hispaniques amb matèries obligatòries i optatives de català és el següent: Immaculada Adell Gavalrà, Vicent Alonso Climent, Isabel Arjona Garcia, Maria Teresa Begué Bayona, Maria Teresa Beltran Brotons, Maria Soledat Benages Amorós, Maria Concepció Bolta Castañer, Maria Lluïsa Calvet Chalver, Fèlix Camacho Caballero, Carme Cano Soldevila, Josepa Cànoves Català, Teresa Claros Marqués, Santiago Cortés Carreres, Maria Ascensió Esteve Monzo, Isabel Febrer Munar, Maria Socors Ferragut Chillida, Josep Manuel Garcia Bernat, Emili Garcia Calvo, Elisa Garcia Delhom, Maria Pilar Garcia Delhom, Rosa Garcia Llorca, Ferran Garcia Nebot, Josep A. Garcia Oltra, Assumpció Garcia Tarancon, Teresa Garín Sanz de Bremond, Josep Vicent Gavalrà Roca, Maria Teresa González Carbonell, Josep Vicent Guardiola Mora, Pilar Guitart Pastor, Maria Teresa Icardo Campos, Maria Dolors Jordan Cameselle, Victor Latorre Zacarés, Ignàsia Llanceza Pérez, Dionísio López Batalla, Rosa Mansanet Mansanet, Carme Miralles Segura, Santiago Muñoz Bastida, Mireia Pasqual Garcia del Real, Josep Vicent Pascual Sanjaime, Elòdia Pastor Reig, Manuel Pires Galera, Enriqueta Poveda Chalver, Maria Rosa Ribes Álvarez, Josepa Riera Balbastre, Maria José Roig Escartí, Miguel Romaguera Aguilar, Anna Rosselló Llopis, Miquel Àngel Sagredo Rivera, Josep Manuel San Abdon Queral, Desemparats Sánchez Ribes, Lídia Sanchis Pérez, Carmen Sancho Sancho, Rosa Anna Sanz Galí, Joan Josep Tarín Martínez, Maria Josepa Tormo Camarena, Vicent Torres Aguado i Robert Valls Canales. També a Romàniques era factible la tria de l'optativa de Literatura catalana: en foren alumnes Jordi Francés Piqueras, Vicent Miralles Martí, Magdalena Mompó Vidal i Clara Eugènia Muro Rodríguez.

²⁸ "Pròleg" a Antoni Ferrando, *Certàmens poètics valencians del segle XIV al XIX*, Institut de Literatura i Estudis Filològics, Institució Alfons el Magnànim-Diputació de València, 1983: 9.

²⁹ Antoni Ferrando: "Manuel Sanchis Guarner: una vida al servei d'un poble" dins *Manuel Sanchis Guarner, Retrats d'una vida* (Alfons Llorenç, editor). València: Artes Gráficas Vicent, 1984. En aquella exposició es commemorava el cinc-cents aniversari de la primera obra literària impresa a la península: *Les trobes en lahors de la Verge Maria* (València, 1474).

diftongació de la *e* oberta del català occidental en *ja*.³⁰ A Vicent Ferrís Garcia va encomanar-li un treball sobre l'estil de la valenciana prosa. A Vicent Simbor, que l'havia visitat per comentar-li un projecte de memòria de llicenciatura sobre la Renaixença Valenciana, va encoratjar-lo tot advertint-li les dificultats amb què s'hi trobaria: bàsicament una bibliografia escassa.³¹ A Emili Casanova va apuntar-li com a tema de doctorat la llengua d'Antoni Canals o la de sant Pere Pasqual.³² A Rosanna Cantavella va encaminar-la envers l'estudi dels autors medievals. A Alfons Guirau va posar-lo a treballar sobre el valencià apitxat (1977). A Vicent Escrivà va suggerir-li que analitzés els vincles de *L'Espill* amb la novel·la picaresca espanyola.³³ A Caterina Solà Palerm, que havia publicat a Barcelona una monografia sobre *El teatre valencià durant la Dictadura* (1976), va proposar-li "seguir estudiant la història del teatre valencià" i va oferir-li la bibliografia existent a la seua biblioteca.³⁴ A Marina Zaragoza li va obrir també les portes de sa casa i acollí favorablement el seu projecte d'analitzar el lèxic i la cultura popular material al voltant del conreu de l'arròs a Silla.³⁵ A Alfred Ayza li va suggerir que estudiés el món mariner de Peníscola.³⁶ I a Maria Roser Cabrera el de Dènia; abans l'havia convençuda perquè investigués l'elaboració de la pansa a la comarca de la Marina.³⁷

Una altra de les inquietuds que marcaren aquella etapa inicial fou la proposta de fundació d'un institut universitari que completés la tasca del DLV. Sanchis Guarner va sentir-se sempre atret per la publicació de les investigacions, pels treballs de recerca i per l'activisme cultural. Fidel a aquests objectius, el 5 de desembre de 1977 dirigia una instància al rector perquè sotmetés a la Junta de Govern la proposta de creació d'un Institut de Filologia Valenciana (IFV) amb l'objectiu d'assolir una major inserció de la Universitat en la vida cultural i social. Va constituir-se com un centre de recerca orientat a l'anàlisi dels problemes idiomàtics i literaris del País Valencià. Les seues línies de treball se centraren en la realització d'estudis de geografia lingüística, l'edició d'obres d'autors valencians de l'època clàssica, l'elaboració d'un fitxer complet de topònims, la creació d'un gabinet de bibliografia amb la missió de recollir les publicacions en qualsevol llengua sobre el País i d'actualitzar la monumental *Bibliografia de la llengua valenciana*, del castellonenc Josep Ribelles Comín. Alhora, s'havien iniciat gestions per reactivar la *Revista Valenciana de Filologia* (1951-1966) de la Institució Alfons el Magnànim-Diputació de València, que havia publicat a la postguerra treballs dels escriptors valencians més destacats. Fou autoritzat per O. M. de 11-VII-1978 (BOE 249, 18-X-1978: 24.059). El seu primer director fou don Manuel que prengué possessió el 10-XII-1979. Els primers títols publicats foren *El sector progressista de la Renaixença valenciana* (1977), de Sanchis Guarner; *Narcís Vinyoles i la seua obra* (1978), d'Antoni Ferrando;³⁸ *Els orígens de la Renaixença valenciana* (1979), de Vicent Simbor; *Consciència idiomàtica i nacional dels valencians* (1980) d'Antoni Ferrando; *Els inicis del teatre valencià modern 1845-1874* (1980), de Sanchis Guarner; i *El món mariner de Peníscola* (1980), d'Alfred Ayza. Segons un informe intern, s'havia acordat també l'aparició imminent de textos de Carme Barceló: *Toponímia valenciana d'origen aràbic*; Emili Casanova: *El lèxic d'Antoni Canals*; Jordi Colomina: *El valencià meridional*; Germà Colón: *Estudis filològics*; Vicent Escrivà: *L'Espill de Jaume Roig, com a novel·la burgesa de trencament*; Antoni Ferrando: *La literatura populista del Barroc valencià: l'obra de Pere Jacint Morlà*; Joseph Gulsoy: *Treballs de Lingüística Valenciana*; Jaume Pérez Montaner: *El Misteri d'Elx*; Lluís B. Polanco: *Llengua i dialecte: el cas valencià*; i Vicent Salvador: *Per una teoria de la poesia*.

En sisè lloc, tot aprofitant la participació en l'Àmbit de Llengua del Congrés de Cultura Catalana, calia una profunda reflexió sobre la viabilitat d'un estàndard valencià que sense renunciar a les

³⁰ Antoni Ferrando i Alfons Guirau: "Particularitats fonètiques i anivellament geolingüístic a la comarca de Morella", *L'Espill* 17-18 (primavera-estiu). València: Eliseu Climent, editor, 1983.

³¹ Vicent Simbor: "El meu record del professor Sanchis Guarner" dins Antoni Ferrando i Francesc Pérez i Moragón, *op. cit.* 1998: 145.

³² Emili Casanova: "Sanchis Guarner" dins Antoni Ferrando i Francesc Pérez i Moragón, *op. cit.* 1998: 56.

³³ Vicent Escrivà: "A la recerca del temps iniciàtic amb Manuel Sanchis Guarner" dins *Manuel Sanchis Guarner, ciència, compromís i diàleg* (edició a cura d'Emili Casanova), Paiporta (País Valencià, l'Horta Sud): Editorial Denes, 2012: 120.

³⁴ Caterina Solà Palerm: "El meu professor d'Institut" dins Antoni Ferrando i Francesc Pérez i Moragón, *op. cit.* 1998: 150.

³⁵ Marina Zaragoza: "Don Manuel en el record" dins Antoni Ferrando i Francesc Pérez i Moragón, *op. cit.* 1998: 163.

³⁶ Manuel Sanchis Guarner: "Pròleg" a Alfred Ayza, *El món mariner de Peníscola. Paraules i coses*, València: Institut de Filologia Valenciana, Universitat de València, 1981: 11.

³⁷ M. Roser Cabrera: "Manuel Sanchis Guarner, un mestre excepcional" dins Antoni Ferrando i Francesc Pérez i Moragón, *op. cit.* 1998: 54 i 56.

³⁸ Aquests dos títols primers foren publicades sota el segell del DLV; el següent ja portaria la referència de l'Institut.

particularitats pròpies contribuís a dotar l'idioma comú d'una major riquesa i flexibilitat. Aquest document, redactat per Jaume Pérez Montaner³⁹ sota l'orientació i la supervisió de Sanchis Guarner i el consens de la resta de membres del Departament: Antoni Ferrando i Alfons Guirau, es féu públic amb el títol de “Una codificació policèntrica, però convergent” (1977).⁴⁰ Constituï un precedent de l'*Informe sobre la llengua del País Valencià* (1978) i responia al doble objectiu de contradir les acusacions de desafecció a la “llengua valenciana” formulades pels secessionistes i d'assabentar la comunitat catalanòfona del dret dels valencians a posseir una codificació adaptada a partir de l'ús de formes pròpies correctes i genuïnes. Els autors proposaven el manteniment d'una fonètica coherent (la de les comarques més pures i incontaminades), el respecte al sistema fonològic i prosòdic, la conservació de la morfologia verbal i pronominal diferenciada i la utilització preferent del lèxic nostrat, és a dir: els romanismes típics, els mossarabismes ultracomarcals i els nombrosos arabismes. Aleshores, s'havia fet necessària aquesta declaració d'intencions per desarmar els intents de secessió idiomàtica, per avalar l'opció dels escriptors valencians que es complaien a integrar les modalitats pròpies en una llengua literària general, per fer veure els beneficis que una normativa diversificada suposava de cara a una major varietat estilística de l'idioma i per informar sobre quin model de llengua hauria d'aplicar-se en els àmbits lingüístics professionals, dels mitjans de comunicació i de la comunicació interpersonal neutra. Precisament, una de les aspiracions del Congrés era posar damunt la taula totes les propostes de reflexió i debat per a una normalització autèntica i efectiva de la llengua catalana.

Darrerament, cal mencionar els cursos interfacultatius destinats a professors, alumnes i personal administratiu de la universitat. Aquest va ser altre dels aspectes de la normalització de la llengua que el DLV no va descuidar. Poc s'hauria avançat si el coneixement normatiu de l'idioma s'hagués limitat als estudiants de Filologia, calia atendre i guanyar terreny en tots els fronts. I en aquesta tasca els alumnes hi van col·laborar. Els més conscienciats, reclamaven que la valencianització s'estengués arreu del campus universitari. Des de la revista *Harca*, un dels impulsors, Lluís B. Polanco, demanava al Rectorat i a les Juntes de Facultat que organitzessen els cursos de capacitació adients perquè tothom vinculat a la universitat s'hi matriculés. Considerava vital que tots, docents, discents i personal subaltern, adquirissen els coneixements necessaris per impartir classes, redactar actes, omplir impresos, anunciar novetats, atendre els alumnes, reclamar drets lingüístics, etc. Res no s'aconseguiria, insistia Polanco, sense una pressió constant “davant els òrgans de Govern de la Universitat i dels estaments docents.”⁴¹ El fet és que aquests cursos iniciats el 1979 foren patrocinats per la Diputació de València i la Fundació Huguet. S'oferiren tres nivells: Elemental, Mitjà i Superior, a més d'un curs per a castellanoparlants, i cinc (a triar-ne tres) d'especialització: Literatura medieval, Didàctica de la llengua, Comentari de textos, Fonologia i Fonètica i Sintaxi. Tanmateix, a finals de 1980, arrossegaven deficiències com ara la manca de reconeixement oficial i l'escassa remuneració del professorat per la qual cosa foren interromputs. Sanchis hagué d'intervenir una vegada més, ara en la seua condició de degà, perquè el rector aconseguís una subvenció, n'autoritzés la represa i satisfés la nombrosa quantitat de sol·licituds que en demanaven la continuïtat.⁴²

Sanchis Guarner, després de tants anys d'esforços i de fracassos, havia vist realitzada, com veiem, una de les seues més preades aspiracions: la creació d'una estructura universitària dedicada a la docència i la investigació científica de la llengua del seu país. No debades, això serà un dels seus millors llegats. ¿Qui hauria pensat un lustre abans que el valencià tindria els seus òrgans d'estudi i difusió institucional en un nivell superior? El 1972, quan el Mestre tenia un únic deixeble: Lluís Alpera, consagrat com ell a una especialitat —la filologia local—, sense suport legal i amb nul·les expectatives de futur, era absolutament inconcebible que pocs anys després es convertís en una disciplina amb càtedra i departament propis. Don Manuel, amb la seua extraordinària tossuderia havia estat capaç d'engegar una unitat departamental amb un pla d'estudis coherent, amb matèries formatives i d'especialització que atreïen un munt d'estudiants, amb un professorat inquiet i solvent que participava activament en reunions i publicacions relacionades amb les matèries de llur competència, amb una dinàmica editorial considerable i amb un centre d'investigació exigent i curull de possibilitats. En un primer balanç, afirmava complagut, s'havien assolit fites importants: el nombre d'assignatures s'havia incrementat

³⁹ “Tres fragments sobre Manuel Sanchis Guarner”, *Saó*, 310 (València, X-2006).

⁴⁰ Pot llegir-se complet en Antoni Ferrando-Santi Cortés, *op. cit.* 2007: 196-198.

⁴¹ Lluís B. Polanco: “Manifest”, *Harca. Revista de comunicació universitària*, 2 (febrer-1980: 19).

⁴² Ofici al rector amb data del 10-XI-1980 (Arxiu DFC).

sensiblement (d'una sola el curs 1975-76 a set el 1979-80, distribuïdes en el tronc preceptiu comú i en les especialitzacions de Filologia hispànica i romànica); s'havia produït la implantació de la branca de Filologia valenciana; la investigació anava d'augment amb fruits com la publicació de monografies, la presentació de tesis i la realització de conferències en nombroses universitats catalanes i estrangeres; finalment, la col·laboració amb l'ICE havia donat resultats esplèndids no sols en el camp de la formació del professorat (amb 3.200 diplomes expedits, dels quals 573 corresponien el nivell superior) també en el de l'organització de jornades com les de bilingüisme a Sitges (1977) i a Peníscola (1978) o les de normalització lingüística a València (1977) amb assistència de sociolingüistes catalans i estrangers (Lluís Aracil, Jean N. Ure, Albert Verdoot i Giorgio Braga). Tanmateix, a la seua jubilació, tota aquesta herència estigué a punt de perillar a causa, com veurem, d'una sèrie d'operacions polítiques malicioses que en pretenien l'extinció.

I no hem d'oblidar el context en què va esdevenir-se el bastiment de tot aquest edifici. Foren els anys previs o ja pròpiament de l'anomenada "batalla de València" en què s'hi produïren tota mena d'atacs contra persones, establiments, institucions. "No eren temps tranquils, aquells —ha escrit la professora Rosanna Cantavella—, la Transició valenciana va ser molt dura. Ni tan sols a dins de la universitat n'estàvem estalvis del tot".⁴³ En efecte, els insults i les provocacions de grupuscles d'extrema dreta, com els Guerrillers de Cristo Rey o els Comandos Anticatalanistas, eren continus, així com el boicot a conferències i les amenaces de col·locació de bomba, cosa que obligava a desallotjar la Facultat, interrompre el treball acadèmic i difondre comunicats a la premsa a favor de la llibertat d'expressió. En aquestes circumstàncies, la vida acadèmica del DLV fou pertorbada greument en dues ocasions. Totes dues en un mateix escenari: el despatx de don Manuel, el curs 1980-81. La primera, protagonitzada per una presumpta agrupació de mares d'alumnes, l'inculpaven d'haver catalanitzat la Facultat i d'ensenyar als fills una llengua aliena a l'autèntica del poble valencià. Sanchis en aquesta ocasió, tot i la tibantor de la situació, encara va poder imposar-se i l'episodi es resolgué sense que en veiés greument alterada la salut. La segona, prou més violenta, moguda també per un grup secessionista tenien acorralat el Mestre i escridassaven desaforadament tot incriminant-lo amb els tòpics habituals: "catalanista", "manipulador", "venut", "mentider"; i ara sí que va notar l'odi d'aquella gent: "en buidar-se la sala, —testificava Lluís B. Polanco— don Manuel encara estava nerviós, molt afectat, amb trets desencaixats, es va deixar caure damunt la butaca, i em va pregar que m'esperara fins que es calmara un poc. es notava que el cor li anava a cent. havia estat molt desagradable [...] al cap d'uns mesos moria d'un atac al cor."⁴⁴

Els darrers mesos de la seua vida, Sanchis assistí encara a l'enfadós episodi de l'oposició a agregat d'Antoni Ferrando. Ell havia aconseguit que es dotés el DLV d'una agregació nova (la seua era *a termini*) i que es convoqués l'oposició pertinent. Però, n'hi havia qui s'entestava a avortar-ne el procés. Ja n'hi havia hagut prou d'agregació, de càtedra, de departament, d'informes a l'opinió pública, de declaracions d'unitarisme idiomàtic, de manifestacions estudiantils, de països catalans, de senyera quadribarrada, etc. Ara el que tocava era liquidar l'herència del Mestre, impedir que el Departament — un dels seus millors llegats—, s'afermés i que ell presidís l'oposició. En aquest sentit, dirigents de la UCD feren l'impossible per trepitjar l'autor de *La llengua dels valencians*. Van polititzar l'oposició, influïren perquè fos nomenat un president de tribunal: Julián San Valero,⁴⁵ favorable als seus interessos, i presentaren un aspirant: Manuel Mourelle de Lema,⁴⁶ que, d'haver guanyat, hauria instaurat la secessió al si de la Universitat.

⁴³ "Manuel Sanchis Guarner contat als joves" dins *Homenatge a M. Sanchis Guarner amb l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. Homenatge a T. Llorente. J. Maragall, M. Sanchis Guarner i E. Valor amb l'Ajuntament d'Alcoi*. Jornades de la Secció Filològica a València i Alcoi. Institut d'Estudis Catalans, l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i Ajuntament d'Alcoi, 2013: 55.

⁴⁴ "Un certain regard" dins Antoni Ferrando i Francesc Pérez i Moragón, *op. cit.* 1998: 132-133.

⁴⁵ Catedràtic d'Història Antiga de la Universitat de València i degà de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana (1978-1984 i 1987-1990). Enemic declarat de don Manuel fou un dels impulsors de les conegudes com a Normes del Puig. Des del deganat de la Facultat de Filosofia i Lletres féu mans i mànegues per impedir l'entrada del nostre filòleg a la Universitat. En la polèmica que entaularen Sanchis Guarner i José Ombuena sobre la naturalesa filològica del mossàrab i del valencià va posicionar-se al costat d'aquest darrer.

⁴⁶ Aquest era el candidat amb què els directius valencians de la UCD pretenien capgirar el llegat de Sanchis Guarner. Professor titular de Lingüística general de la Universitat Complutense de Madrid, actiu col·laborador de la secessionista Acadèmia Valenciana de Cultura. Fou admès en la llista publicada el 7-II-1981. Els treballs sobre el valencià de Mourelle de Lema es caracteritzen per interpretacions *sui generis* i contínues desqualificacions. Desautoritzava tot aquell, persona o entitat, que s'hagués manifestat a favor de la unitat de la llengua. És autor d'articles contra la Real Academia de la Lengua, contra els participants en el XVI Congrés Internacional de Lingüística Romànica i evidentment contra Sanchis Guarner. Títols seus

Sectors d'UCD —indicava Amadeu Fabregat— al front dels quals tothom coincideix a assenyalar la presència del secretari regional, Manuel Broseta, persona obsessionada des de fa anys a “inventar una llengua valenciana”, com ell mateix ha dit en privat en més d'una ocasió, intenten de formar un tribunal procliu al desmuntatge de la tasca científica que ha estat fins ara el nord i la guia del departament de Sanchis Guarner.⁴⁷

Sanchis Guarner, en accedir a la càtedra (1979), havia deixat extinta la plaça d'agregat, respecte a la qual desitjava vivament que es reactivés abans de la seua jubilació perquè representava un pas decisiu en la consolidació i direcció científica del DLV. “Ya sabes —deia en carta a Vicente Gandía Gomar⁴⁸ (València [1981])— que nuestro interés obedece principalmente a la circunstancia de que yo me jubilo en Septiembre de 1981, y no parece nada deseable que se quedara dicho departamento sin ningún Numerario.” Tanmateix, les intrigues polítiques de la dreta feren que un simple tràmit es convertís en un problema llarg i enutjós: “Nuestras calles —proseguia el filòleg— y ciertos sectores de nuestro pueblo, como habrás podido observar, continúan tan agitados y poco racionales como de costumbre. Esperemos que algún día querrá Dios que se calmen los ánimos y se aclaren las ideas.”⁴⁹ Temia que amb l'excusa de la violència i la divisió dels valencians s'embullés la provisió de la vacant, com de fet ocorregué.

El Rectorat havia instat la creació de la plaça el 27-III-1980, però fou convocada mig any després, el 6-X-1980 (BOE, 25-X-1980). I a aquesta trigança s'afegí un munt de maniobres, inspirades a Madrid pel vicepresident del govern, Fernando Abril Martorell, i pel Secretari d'Estat per a les Autonomies, Manuel Broseta —tots dos de la UCD—, encaminades, com sabem, a impedir la continuïtat de l'obra sanchisguarneriana i de la seua correcta orientació filològica. La primera d'aquestes maniobres es relaciona amb les pressions en la tria del president del tribunal perquè recaigués, no en don Manuel, proposat per la UV, sinó en el prehistoriador Julián San Valero, la persona menys indicada per la seua significació ideològica, perquè ostentava càrrecs en entitats acientífiques i perquè la seua especialitat no guardava analogies amb la disciplina de l'oposició. El president adequat era, òbviament, Sanchis Guarner, l'únic catedràtic de Lingüística Valenciana a l'estat espanyol i perquè ningú no podia superar-lo en dedicació i nombre de publicacions referides al tema en qüestió. Però, tant se val, allí no es reconeixia la vàlua científica del president, sinó la capacitat per interferir o simplement entrebancar. L'excusa per excloure'l de la presidència fou que era vocal nat del tribunal, atesa la seua condició d'únic catedràtic titular de la disciplina. I la justificació del nomenament de San Valero —realitzat, deia Manuel Cobo del Rosal, exrector de la Universitat de València i llavors Secretari d'Estat d'Universitats al Ministeri d'Educació, “de forma tan solo administrativa y mecànica”, és a dir, sense valoracions d'idoneïtat— l'atribuïen cínicament al mateix Sanchis Guarner perquè havia expressat el desig que n'hi hagués més representants de la UV.⁵⁰ És clarament una interpretació tramposa perquè l'elecció podia haver recaigut en un catedràtic neutral, però allò que es pretenia era demorar l'oposició i perjudicar greument l'estabilitat del Departament.

d'aquesta època són: “Valenciano y catalán”, *ABC* (Madrid, 9-VII-1978), “Academia Española y catalanistas frente al valenciano”, *Las Provincias* (València, 3-VIII-1980), “El valenciano no es una ‘variante’ catalana I i II”, *Información* (Alacant, 29 i 30-I-1981), “El valenciano, lengua autóctona” *Thesaurus*, tom. 37, núm. 2 (1982). El 29 de març de 1974, havia estat ell el desqualificat ja que els alumnes de tercer curs de Lingüística hispànica i Filologia romànica de la Complutense l'acusaren davant les autoritats acadèmiques (Anselmo Romero Marín, Rafael de Balbín, Alonso Zamora Vicente i Manuel Alvar) de conductes acadèmicament errònies: abús d'autoritat, classes avorrides, sentit mercantilista i venda d'apunts, actituds insolents i menyspreatives envers l'alumnat, envaniment, favoritisme, etc. Posaren també en dubte la seua formació acadèmica i la capacitat per a dialogar, comunicar-se i ensenyar (Arxiu DFC). En fi, tot un catàleg de pràctiques i fets absolutament reprovables en un professor amb responsabilitats universitàries, però que expliquen la insensatesa de presentar-se en una oposició sense preparació ni currículum, només amb la perversa intenció d'obstruir i ofegar l'obra feta durant tants anys d'esforç i dedicació.

⁴⁷ “Maniobra contra el català a la Universitat”, *Avui* (11-II-1981: 13).

⁴⁸ Catedràtic i professor emèrit de Termodinàmica de la Facultat de Física de la Universitat de València de la qual va ser rector de 1977 a 1979. En 1981 ocupava el càrrec de Director General d'Ordenació Acadèmica i Professorat del Ministeri d'Universitats i Investigació. És per aquesta raó que Sanchis l'avisava, per a evitar els perjudicis que poguessen derivar-se de la manca de titular.

⁴⁹ Fa referència a fets que intoxicaven la convivència entre valencians com ara la cremació de senyeres, les mobilitzacions secessionistes, les agressions contra el president de la Diputació, l'aprovació de les “Normes del Puig”, etc.

⁵⁰ Carta de Manuel Cobo del Rosal a Joaquín Colomer (Madrid, 10-II-1981) (Arxiu de Joan Oleza).

La segona de les maniobres apuntava l'eliminació dels catedràtics i agregats de Filologia catalana del tribunal, malgrat haver-se equiparat oficialment aquesta disciplina amb la de Lingüística Valenciana (BOE, 28-VI-1979). A Sanchis Guarner, exposava Antoni Ferrando, l'afectava

enormement el boicot a la presència de filòlegs especialitzats en el tribunal que havia de jutjar les oposicions a l'Agregació de lingüística Valenciana, convocades per ordre ministerial de 6 d'octubre de 1980. Proposat per la Universitat de València per a presidir-ne el tribunal, es considerà professionalment humiliat quan s'assabentà que el llavors Secretari d'Estat d'Universitats, senyor Manuel Cobo del Rosal, ex-rector i ara rector "honorari" de la Universitat de València, havia triat per a tal càrrec un no-filòleg, el senyor Julián San Valero, entre la sextena presentada per la Junta Nacional d'Universitats, integrada, a més del candidat proposat per la Universitat de València i del senyor San Valero, pels filòlegs Antoni M. Badia, Joaquim Molas, Antoni Comas i Koldo Mitxelena. La inclusió del senyor San Valero, president de l'Acadèmia de Cultura Valenciana, havia d'haver estat suggerida necessàriament per un dels rectors membre de la Junta Nacional d'Universitats.⁵¹

Aquesta actuació de Cobo del Rosal era més inexplicable encara atès que la Facultat de Filologia, a proposta del dr. Joan Oleza, s'havia dirigit al rector (12-II-1981) perquè comunicés al ministre d'Universitats "la preocupació de esta Facultad por las necesarias garantías de cientificidad absoluta, de espíritu universitario y de rechazo de toda posible interferencia de carácter político, en cada una y todas las fases del proceso de realización del concurso-oposición a la plaza de profesor Agregado de Lingüística Valenciana de esta Facultad, por lo cual esta Junta solicita el Sr. Ministro el nombramiento de un presidente de Tribunal especialista en filología, tal y como corresponde a un criterio de estricta ética universitaria."⁵² El ministre, Juan Antonio Ortega y Díaz-Ambrona, de la UCD, féu cas omís: ni va canviar el president ni va acceptar cap dels vocals proposats. Sanchis Guarner, però, en cap moment no va abandonar aquest afer tan intricat. El 20 de febrer de 1981 es dirigia de nou a Vicente Gandia Gomar, rector de la Universitat de València, amb el prec que se n'ocupés personalment. En aquesta lletra, donava ja per irreversible el nomenament de Julián San Valero, però cabia la possibilitat que no s'hi manipulés el sorteig ni la llista de vocals:

Te agradeceré —escrivia— que tengas a bien vigilar la confección de dicha lista. El asunto de esta oposición está ya bastante complicado y sería lamentable que la presentación de recursos impugnatorios, las deformaciones periodísticas y las manipulaciones partidistas, aumentasen el malestar existente en ciertos sectores de opinión, que yo estoy intentando frenar.

A més, en aquesta carta justificava per què no havia sol·licitat ("ello hubiese podido provocar protestas") l'equiparació de Lingüística valenciana amb la de Llengua i lingüística catalanes. Sanchis Guarner, en efecte, no va presentar per un excés de prudència dita sol·licitud. Sí que ho havien fet, en canvi, els Departaments de llengua i literatura catalana de la Universitat de Barcelona (UB). El 9 d'abril de 1980, Joan Solà i Jordi Llovet havien demanat que la Lingüística valenciana fos equiparable a Llengua i lingüística catalana; anàloga a Llengua i literatura catalanes, Gramàtica històrica catalana, Història de la llengua catalana, Literatura catalana, Història de les literatures romàniques, Comentari estilístic de textos clàssics i moderns romànics; i anàloga supletòria a Filologia romànica. Més endavant, el 3 d'octubre de 1981, la Facultat de Filologia de la UV, anava més enllà i proposava que les disciplines equivalents proposades per la UB foren considerades anàlogues i que es concedís prioritat a les relacionades amb Llengua i literatura catalanes sobre les de Filologia romànica, les quals quedarien relegades a la condició de suplents de cara a la constitució de tribunals. Tanmateix el Ministeri s'afanyà a convocar el segon sorteig per a l'agregació de Lingüística valenciana, el 18 de setembre de 1981, a fi de no aplicar les peticions formulades per la UB amb el suport de la de València.

El primer sorteig, programat per al 27 de febrer de 1981, fou doblement impugnat. En primer lloc, per l'opositor Antoni Ferrando ja que havien estat exclosos del tribunal, contra les disposicions vigents, els agregats i catedràtics anàlegs de l'anomenada ministerialment "Filología de la Lengua Catalana". En efecte, no sols no hi feien part sinó que era menester resoldre un problema afegit ja que la mencionada "Filología de la Lengua Catalana" era inexistent amb aquesta denominació. Així doncs, va exigir-se que s'interpretés científicament, és a dir, que s'incloués en l'àmbit del seu contingut totes les disciplines acadèmiques vigents aleshores relacionades amb la llengua catalana com eren les de Gramàtica històrica

⁵¹ *Op. cit.* a la nota 25.

⁵² Ofici al rector (Arxiu DFC).

de la llengua catalana, Història de la llengua catalana i Llengua i literatura catalanes les quals havien de ser unificades sota la titulació genèrica de Llengua catalana, talment com s'havia procedit en allò referent a la Lengua española, que agrupava els noms de les diverses disciplines amb idèntic contingut i mètode científic. Igualment, calia tenir en compte els precedents de les dues oposicions anteriors —la del concurs-oposició a professor agregat (1976) i la del concurs d'accés a la càtedra (1979) de Lingüística valenciana realitzades per Sanchis Guarner—, els tribunals de les quals estaven constituïts per professors de les disciplines esmentades.⁵³

Havent estat acceptat tal recurs va publicar-se la composició del nou tribunal, on continuava figurant San Valero com a president i Sanchis Guarner com a vocal titular de la disciplina. Però aquesta altra composició fou impugnada per l'opositor Manuel Mourelle de Lema tot al·legant que Sanchis Guarner no hi podia figurar per haver-se jubilat el 9 de setembre de 1981, nou dies abans de la convocatòria del sorteig.⁵⁴ Aquest va acceptar-ne l'exclusió, tot i les maniobres dilatòries que l'havien provocada. En carta a Manuel Cobo del Rosal, del 26 de novembre d'aquell any, aspirava encara, per dignitat professional, a ser nomenat president suplent. Don Manuel anhelava culminar la seua vida acadèmica fent part del susdit tribunal, ja que desitjava que fos el seu deixeble Antoni Ferrando qui el succeís. Però, el enemics no li perdonaren el seu valencianisme ni la integritat personal ni l'obra bastida ni l'herència llegada ni la fidelitat dels col·laboradors i van enredar amb l'objectiu de suprimir aquella darrera aspiració i transformar el Departament en una plataforma dels secessionistes. No els interessava la ciència, només el poder. I com que en dominaven els ressorts i comptaven amb la connivència de les autoritats ministerials fou apartat immisericordiosament. Aquest fou un dels neguits que precipitaren el seu final.

L'ETAPA DE TRANSICIÓ (1982-1983)

Amb la jubilació i mort de Sanchis Guarner va obrir-se un breu parèntesi que es tancarà el 24 de febrer de 1983 amb el nomenament d'Antoni Ferrando com a agregat numerari de Lingüística Valenciana. Es tracta d'un lapse molt breu, d'un any si fa no fa de durada, en què la Facultat de Filologia i la Universitat possibilitaren que el professor Jaume Pérez Montaner fos nomenat catedràtic interí. Fou un període de transició, a l'espera que es cobris la corresponent plaça d'agregat i, doncs que adquirís una personalitat jurídica plena. Això no obstant, no van aturar-se cap de les activitats en curs. Les docents, com és obvi, per imperatiu acadèmic, les d'atenció a les necessitats del Departament perquè hi havia reclamacions encara no resoltes, les d'interacció amb la societat perquè s'havia assumit la responsabilitat de contribuir a la reconstrucció cultural i idiomàtica del país, les de coordinació amb les extensions d'altres Facultats i Escoles Universitàries perquè calia agombolar-se entorn la figura simbòlica de don Manuel i prosseguir la seua llavor. En lloc de dispersar-se, “la fidelitat al seu treball —comentava el professor Vicent Miralles— ens mantingué en contacte. No només la gent de la Facultat i la de Magisteri, sinó també la de Castelló, que encara no tenia la Jaume I, ens esforçàvem per fer coses junts tot i no tenir, [...], dependència orgànica.”⁵⁵

Ara bé, la desaparició del Mestre va provocar una sensació d'orfanat. Aleshores, el DLV va proposar a primeries de febrer de 1982 la incorporació de Joan Fuster com a catedràtic extraordinari. Un any després se'n produirà la contractació, encara que no d'allò que s'havia previst, sinó com a professor encarregat de curs en un primer moment. Mentrestant, al llarg d'aquest període intermedi té lloc la integració de Joan Ramon Borràs com a especialista en Fonètica; s'inicia el procés de classificació de disciplines en equiparades i anàlogues;⁵⁶ es planteja la proposta d'atorgar al lingüista castellanenc

⁵³ L'O. M. de 10-VI-1981 (BOE 179, 28-VII-1981) rectificava l'anterior (O. M. de 22-V-1979, BOE 154, 28-VI-1979) ja que a més de les de Filologia romànica i Filologia de la llengua catalana declarava anàlogues a les places i càtedres de Lingüística valenciana les de Gramàtica històrica de la llengua catalana, Història de la llengua catalana i Llengua i literatura catalanes.

⁵⁴ El sorteig fou celebrat el 18-IX-1981 davant de Sanchis Guarner, Antoni Ferrando, Ricard Blasco i Mourelle de Lema. Aquest va presentar un escrit d'impugnació, tot basant-se en el real decret 84/1978 de 13 de gener (BOE, 23-I-1978), contra la presència de Sanchis Guarner perquè no es trobava en cap dels supòsits que contemplava la llei, és a dir, no es trobava en situació de servei actiu, ni en excedència especial, ni era supernumerari.

⁵⁵ Correu electrònic (5-VI-2016).

⁵⁶ La definició d'aquests dos conceptes apareix al BOE, 162 (8-VII-1981: 15.582). Les primeres impliquen un contingut coincident, les segones han de guardar una mena de relació suficient entre elles, atenent bé al contingut o a raons metodològiques. Amb aquesta divisió es tractava de regular la composició dels tribunals d'oposició perquè hi feren part els

Germà Colón el doctorat honoris causa i se sanciona legalment la inclusió en 3r curs de l'assignatura Introducció a la història de la literatura del País Valencià (BOE, 11-I-1983). Aquesta denominació, però, va provocar una estranya intrmissió del nou rector, Joaquín Colomer, que en proposava una d'alternativa: "Història de la literatura de la Comunitat Valenciana", que el degà, Joan Oleza, i el seu equip va contrarestar aviat.⁵⁷

També en aquest interval ocorregueren fets remarcables com la primera trobada de Departaments de català a Palma de Mallorca en abril de 1982. A iniciativa de Joan Alegret i Joan Miralles (UIB), es reuniren en aquesta ciutat representants de la UA (Lluís Alpera), la UAB (Joan Argente i Joaquim Molas), la UB (Antoni M. Badia i Margarit, Joan Solà i Jordi Llovet) i la UV (Jaume Pérez Montaner i Antoni Ferrando) amb l'objectiu d'analitzar la situació sociolingüística del País Valencià i elaborar un document explicatiu referit al nom i la unitat de l'idioma. La conclusió final reconeixia la Universitat com la institució competent per resoldre qüestions d'ordre filològic i per expedir títols, car la seua funció consistia a servir la ciència, no cap tendència partidista. Es tractava d'eixir al pas contra les actuacions de la consellera d'Educació del govern autonòmic, la secessionista Amparo Cabanes Pecourt, que no sols havia menyscabat l'*auctoritas* de la UV, sinó que havia manifestat la intenció de fer oficials els títols de valencià tramitats per entitats privades sense pretensions científiques.

Tot i la temporalitat, no fou aquesta, dèiem, una etapa buida ni expectant. A més, de les decisions preses i les activitats realitzades, no gaires a causa de la provisionalitat, el DLV tingué un paper destacat en l'organització dels actes commemoratius del 50 aniversari de les Normes de Castelló. A més, aprovà convertir la col·lecció "Monografies i Assaigs" de l'IFV en "Biblioteca Sanchis Guarner". I va donar suport als estudiants de Filologia, els quals convocaren assemblees a fi de constituir una Comissió de normalització lingüística encarregada d'augmentar la presència del valencià a la facultat. Els assistents a la celebrada el 5-V-1982 van subscriure un document de sis punts en què reclamaven: 1) l'elaboració d'un cens d'alumnes catalanoparlants, 2) l'organització de classes de normativa per al professorat i personal no docent, 3) la introducció de bibliografia catalana en totes les assignatures, 4) la constitució de grups de valencià tant en els cursos troncal com d'especialitat, i 5) la possibilitat que un grup de l'assignatura Lingüística general s'impartís en la llengua territorial.

Tanmateix, des del punt de vista de la continuïtat del DLV, el fet més rellevant d'aquest període fou el desenllaç de l'oposició a l'agregació de Lingüística valenciana, ja que s'havia posat damunt la taula el futur del Departament. Del nomenament d'un candidat o d'altre: Antoni Ferrando o Mourelle de Lema,⁵⁸ recolzats per sectors enfrontats, depenia la consolidació o l'enfonsament de l'obra construïda amb tant d'afany. Rere la mort del Mestre, San Valero va trigar més d'un any a convocar l'oposició. A l'entremig el Ministeri retardava la publicació al BOE del tribunal nomenat per sorteig el 26-II-1982, i és per això que Antoni Ferrando escrivia al rector perquè n'esbrinés les causes tot fent-li veure el malestar per trobar-se en un "estado de oposición boicoteada". Al capdavant i, encara que amb la presència d'un sol especialista: el lingüista català, Joan Solà, el tribunal (format, això sí, per romanistes de prestigi: Germán de Granda, José Luís Pensado i Pedro Peira Soberón) va aprovar el 4 de gener de 1983, per unanimitat, incloent-hi San Valero, l'aspirant a l'agregació: el doctor Antoni Ferrando,⁵⁹ que aquell mateix any esdevingué càtedra, guanyada també per ell, per homologació i tot seguit per accés. D'aquesta manera, el Departament va salvar-se de les conspiracions i pogué encetar una etapa nova marcada per l'objectiu d'afermar i estendre l'obra llegada pel predecessor. Cal insistir que la presència de Mourelle de Lema i els seus instigadors al capdavant del DLV hauria comportat un trasbals immens. En cas d'haver-ne sortit guanyador, el DLV no hauria tardat a desmantellar-se o depauperar-se, s'hauria convertit en cenacle dels secessionistes i de les seues Normes, i si aquestes haguessen arribat a imposar-se s'hauria produït un cisma amb perjudici evident per als alumnes que s'haurien vist obligats a estudiar

professors adients. En el cas de Lingüística Valenciana no va concretar-se'n cap d'equiparada i entre les anàlogues s'hi contemplaven Filologia de la Llengua catalana, Història de la Llengua catalana, Gramàtica històrica de la Llengua catalana, Llengua i literatura catalana, Llengua catalana, Literatura catalana, Dialectologia catalana i Filologia romànica, aquesta darrera només amb caràcter supletori, és a dir, en el cas que no n'hi haguessen vocals suficients.

⁵⁷ Llegiu les notícies: "Rápida reacción" (*Las Provincias*, 14-I-1983: 14) i "La 'Introducción a la historia de la literatura del PV', legal" (*Las Provincias*, 15-I-1983: 6).

⁵⁸ El professor Lluís Alpera que també les havia signades, finalment decidí no presentar-se.

⁵⁹ Era la tercera plaça de Llengua i literatura catalanes creada durant aquest curs. Joan Miralles havia obtingut la de Llengua catalana a Mallorca; Joan Veny la de Dialectologia a la Universitat de Barcelona i el professor Ferrando la de Lingüística a la de València.

dues normatives i dues històries literàries i lingüístiques diferents.⁶⁰ Haurien comprovat com s'ensorrava el treball d'anys i panys. El mal podria haver estat irreparable, sort que el candidat valencià, que sempre havia tingut el suport de Sanchis Guarner, del Departament i de la Facultat, es mantingué decidit a presentar batalla acadèmica.

En el transcurs d'aquest any i els primers de l'etapa immediatament posterior el DLV va comptar amb el recolzament de la Facultat sota la direcció de Joan Oleza (1981-1985). Aquest, catedràtic de Literatura espanyola i hereu de la política deganal de Sanchis Guarner, fou una de les personalitats més actives en la lluita per la valencianització de la Universitat. Durant el seu mandat, en què actuava de secretari de la Facultat el doctor Jaume Pérez Montaner, **van dedicar-se molts esforços a la normalització del Departament**: va multiplicar-se'n el nombre de professors; s'adjudicà al DLV un espai més ampli de 320 m²; va exigir-se l'aprovació de l'assignatura Introducció a la Història de la literatura del País Valencià a fi de completar el currículum de l'estudiant constituït fins aquell moment per assignatures només de lingüística; es va donar suport a la petició departamental de nomenar catedràtic extraordinari Joan Fuster i a la impugnació d'Antoni Ferrando contra el tribunal de l'oposició; es crearen comissions de treball per oposar-se a les decisions en matèria lingüística de la Conselleria d'Educació i de la Comissió Mixta (CM)⁶¹ i per empènyer el procés de normalització d'acord amb les reiterades peticions d'alumnes i professors; van impulsar-se actes en honor del Mestre com ara la publicació d'una miscel·lània, la realització d'un homenatge pòstum i la creació d'una "Càtedra Sanchis Guarner". Finalment, va finançar-se una Setmana cultural (del 26 al 30 d'abril de 1982) en commemoració del 50 aniversari de les Normes de Castelló. Aquest acte va resultar especialment significatiu perquè constituï la resposta de la Facultat als despropòsits de la consellera d'Educació, l'esmentada Cabanes Pecourt, que no sols rebutjava la normativa ortogràfica castel·lonenca, sinó que acceptava la de l'ACV i pretenia oficialitzar els títols de valencià del GAV (un partit polític) i de Lo Rat Penat (una entitat privada) contra els de l'ICE i la Facultat.

L'ETAPA DE CONSOLIDACIÓ (1983-1985)

A partir de 1983, dèiem, amb el nomenament d'Antoni Ferrando (l'únic aleshores amb la categoria d'agregat numerari i pocs mesos després de catedràtic) com a director del DLV, s'inicia una etapa de professionalització en què l'objectiu primordial és sèxtuple. Atendre, en primer lloc, la demanda creixent de matrícula: de fet els llicenciats en Filologia valenciana han estat durant un llarg període de temps els qui menys atur han patit en la mesura que llur especialitat era l'apropiada per impartir classes de català als instituts. Dotar, en segon lloc, el Departament de professorat especialitzat en cada aspecte de la filologia i projectar-lo a l'exterior amb dos propòsits fonamentals: situar-lo en el món de la romanística internacional i reconèixer institucionalment l'obra dels grans prohoms de la Filologia catalana. Crear una revista que servís d'aglutinant i mitjà de difusió al nombre cada vegada més còpiós de treballs especialitzats en aquesta disciplina. Mantenir relacions de col·laboració amb els poders públics, llavors en mans del partit socialista, més disposat als processos de valencianització de la societat. I adaptar-se a les noves disposicions estatutàries de la universitat.

En aquest sentit, la promulgació de la Llei de Reforma Universitària (LRU, 1983), en determinarà el funcionament perquè va possibilitar-ne la reestructuració, suprimí el complicat mecanisme d'equiparacions i analogies i va integrar sota una mateixa àrea de coneixement el catàleg de disciplines acumulables dins la denominació de Filologia catalana.⁶² Amb l'entrada en vigor de la LRU, el Ministeri va deixar un temps prudencial perquè cada Universitat convoqués eleccions, reorganitzés els departaments i redactés llurs estatuts. Als de la Universitat valentina, a l'article 14 de la Secció Primera

⁶⁰ La situació al País Valencià era semblant a l'existent a Galícia entre els reintegracionistes, partidaris de la reunificació del gallec amb el portugués, i la dels tradicionalistes, favorables a la creació de normes ortogràfiques exclusives del gallec. En aquest sentit, el curs 1981-82 amb la substitució del lusista Ricardo Carvalho per l'antilusista Ramón Lorenzo Vázquez els estudiants hagueren d'aprendre dos sistemes ortogràfics distints.

⁶¹ Vegeu més avant la nota 76.

⁶² Les disciplines reunides dins aquesta àrea eren Dialectologia catalana, Filologia de la llengua catalana, Gramàtica històrica de la llengua catalana, Història de la llengua catalana, Història de la literatura catalana, Llengua catalana, Llengua valenciana, Llengua y cultura catalanes, Llengua y cultura valencianes, Llengua y literatura catalanes, Lingüística catalana, Lingüística valenciana i Literatura catalana (Reial Decret 1888/1984, de 26 de setembre, BOE 257, 16-X-1984).

del Títol Primer, llegim que els departaments es constituïran per àrees de coneixement⁶³ i que llur institució i permanència dependrà d'uns requisits mínims, entre els quals: “Disposar d'un nombre de catedràtics i professors titulars no inferior a 15 amb dedicació a temps complet.” Les conseqüències es concretaren en el canvi de nom del DLV, que s'anomenarà en endavant Departament de Filologia Catalana, i en la creació de seccions departamentals (les quals englobaven els professors d'una àrea que estaven adscrits a centres on no radicava la seu central del departament) de manera que el nou DFC va romandre integrat, a partir sobretot de 1986, pel vell DLV, pels components del Seminari de València del CUC, per les divisions corresponents de les EUFPEGB de València i Castelló de la Plana i per l'Escola d'Infermeria, aquesta amb un únic representant, el professor Josep Lluís Pitarch, que hi impartia una assignatura amb continguts lèxics i gramaticals.⁶⁴ D'aquesta forma s'assolia la quota de funcionaris requerida per la llei. Doncs bé, després de l'aplicació de LRU, quan es fusionen en una sola les unitats susdites, el nou DFC veu triplicat el nombre de professors. De les seccions departamentals castellonenques procedeixen Consol Aguilar, Ferran Arasa Gil, Lluís Gimeno Betí, Marisol González Felip, Lluís B. Messeguer, Josep Manuel Quixal San Abdon i Pere Riutort (anys mes tard s'hi incorporarien Ferran Carbó, M. Josep Cuenca, Vicent J. Escartí, Rafael Ramos Alfajarín, Manel Sifre Gómez i Abelard Saragossà, tots els quals passarien després a la seu central). A la secció valenciana de Magisteri pertanyen Josep Ballester, Assumpció Bernal, Maria Conca, Adela Costa, Vicent Escrivà, Rosa Giner, Carme Gregori, Consol Juan Asensi, Gemma Lluch, Vicent Miralles, Joan Enric Pellicer i Pere Riutort. L'escola d'Infermeria aporta l'adés esmentat Josep Lluís Pitarch. I a l'antic DLV hi ha Joan R. Borràs, Rosanna Cantavella, Emili Casanova, Antoni Ferrando, Joan Fuster, Salvador Jáfer, Miquel Nicolàs, Jaume Pérez Montaner, Manuel Pérez Saldanya, Lluís B. Polanco, Vicent Salvador i Vicent Simbor.

Nosaltres però detenim aquest treball en el moment precís del canvi de nom i de la gairebé immediata unificació departamental. Ara bé, abans que aquesta es produís el DLV presenta ja una dinàmica que l'emmenarà cap a la plena integració i consolidació universitària. La plantilla es veié augmentada amb l'ingrés de Vicent Salvador, Frederic Llopis i Manuel Pérez Saldanya. També Salvador Jáfer, Vicent Escrivà i Francesc Fontana, dels qui no ens consta la data d'incorporació, assistien a les reunions a partir del curs 1984-85. Aleshores componen el Departament al voltant d'una dotzena de professors, cosa que permeté més oportunitats de participació en els òrgans de decisió i en les comissions de la Facultat,⁶⁵ més capacitat de pressió per assolir una major assignació econòmica i d'espai i la possibilitat d'oferir noves matèries ja que el Departament s'havia dotat d'especialistes en història de la llengua, fonologia, dialectologia sincrònica, onomàstica, gramàtica normativa i històrica, sociolingüística, lingüística aplicada, literatura medieval i moderna, literatura contemporània, anàlisi del discurs, teoria literària. D'altra part, el percentatge d'alumnes que cursen la llicenciatura de valencià progressa a un ritme important.

Entre els compromisos fonamentals d'aleshores cal referir-se en primer lloc a l'acord d'evocar qui havia estat fundador i ànima del Departament. El 1984 va publicar-se la *Miscel·lània Sanchis Guarner* (1984) en dos volums coordinats per Emili Casanova que reunien un centenar llarg d'autors lligats a l'homenatjat per vincles d'amistat, relació professional o confluència en uns mateixos centres d'interès. No és estrany que hi responguessen tants col·laboradors perquè “tot s'ho valia el mestre Sanchis”.⁶⁶

⁶³ *Avantprojecte d'estatuts*, Universitat de València (1984: 8). S'entén per àrea de coneixement: “aquells camps del saber caracteritzats per l'homogeneïtat del seu objecte de coneixement, una tradició històrica comuna i l'existència de comunitats d'investigadores, nacionals o internacionals.”

⁶⁴ Les unitats d'Alacant no s'uniren perquè des del 1979 disposaven d'Universitat pròpia.

⁶⁵ Jaume Pérez Montaner, per exemple, fou secretari i desenvolupà aquest càrrec entre 1982 i 1985. Vicent Simbor va seure al vicedeganat (1985-86) i tot seguit (6-II-1986) fou elegit degà amb 33 vots a favor, cap en contra, cap abstenció, cap nul i dos en blanc. Vicent Miralles fou nomenat representant de la Junta de Govern de la UV, Joan R. Borràs fou membre del Consell Editorial i Antoni Ferrando del claustre constituent. La resta va anar integrant-se en diferents comissions. No sabem el temps de permanència obligatòria en cada comissió, però allò més habitual era canviar, així un any en podien pertànyer a una i el següent a una altra diferent. El curs 1984-85 Jaume Pérez Montaner figurava en la de Professorat, Antoni Ferrando en Ordenació acadèmica i Premis extraordinaris de llicenciatura i doctorat, Emili Casanova en Convalidacions i Tribunals per a majors de 25 anys, Rosanna Cantavella en Contractació, Vicent Salvador en Activitats Culturals i Lluís B. Polanco en Normalització Lingüística. Aquest darrer informava que durant l'any acadèmic en curs s'havien impartit 37 cursos a professors, alumnes i administratius, s'havien creat equips de traductors als campus de Burjassot, Blasco Ibàñez i al Rectorat i s'havien realitzat diverses campanyes públiques de conscienciació (*Llibre d'Actes de la Facultat de Filologia*, 17-V-1985). Els alumnes, també hi participaven. Aquest fou el cas de Manuel Garcia Grau que féu part de la comissió d'Estudis i Professorat l'abril de 1985.

⁶⁶ Joan Oleza: “Justificació” dins *Miscel·lània Sanchis Guarner*, I. *Quaderns de Filologia*, Universitat de València, 1984: XI.

S'ho mereixia perquè havia estat l'impulsor d'un departament universitari i per la transcendència i projecció de la seua obra en les àrees de la Filologia catalana i hispànica. Tant era així, que a més dels deixebles, els col·legues de la facultat, els filòlegs més pròxims i els de l'Escola espanyola de lingüística, hi trobem participants de més de vint-i-cinc universitats catalanes, estatals, europees i americanes.

En segon lloc, un altre dels grans objectius que marcaran aquesta etapa fou la incorporació de Joan Fuster a la Universitat. Calia aprofitar-ne el mestratge, difondre'n el saber i l'experiència investigadora, dotar-se d'un quadre de professors de prestigi, fer-lo accessible a l'alumnat. S'imposava també neutralitzar les maniobres d'aquells que pretenien un Departament desproveït de figures emblemàtiques. Doncs bé, l'1 de febrer de 1982, la Junta de Facultat de Filologia prengué l'acord de proposar a la Junta de Govern de la Universitat el nomenament per via excepcional, és a dir, de forma directa i per decret, de Joan Fuster com a catedràtic extraordinari de Literatura catalana d'acord amb l'article 116.3 de la *Llei General d'Educació* que preveia dita possibilitat per a aquelles personalitats de reconegut prestigi i competència en les matèries proposades. El cas del nostre "homenot" no oferia dubtes. Era autor d'una vintena d'articles i llibres d'història literària que abraçaven des dels clàssics valencians fins a escriptors i poetes coetanis de tota l'àrea lingüística catalana, així com sobre moviments i etapes diferents. I això sense comptar els estudis introductoris, els treballs com a antòleg, com a prologuista i com a *curatore* d'obres en facsimil de la literatura medieval. Però l'accés per aquesta via tenia enemics de pes i no fou possible. Com tampoc no ho fou el nomenament de doctor *honoris causa* perquè era inexistent la norma d'atorgar aquesta mena de doctorat als professors de la pròpia universitat.⁶⁷ Fuster, però, a l'espera d'accedir a la càtedra pel procediment normal fou contractat com a professor encarregat de curs. Impartí la primera classe el 8 de febrer de 1984 dedicada als problemes de la Decadència al País Valencià.

En tercer lloc, el DLV volgué ampliar l'àmbit dels seus referents amb la posada en marxa dels mecanismes de reconeixement dels principals investigadors de la Filologia catalana. L'acord adoptat fou que es concedís el doctorat *honoris causa* a aquelles personalitats les aportacions de les quals havien suposat avanços notables en el camp del coneixement científic i l'impuls de la nostra cultura. Es tractava d'honorar la pròpia Universitat i per descomptat el Departament amb la incorporació al claustre de professors de figures eminentes. En el nostre cas foren proposats Germà Colón, Francesc de Borja Moll i Joan Coromines, tres puntals i referents indiscutibles de cada una de les regions del nostre conjunt idiomàtic, però només foren guardonats els dos primers. L'autor de *Lleures i converses d'un filòleg* (1971) va refusar per raons de treball ja que es trobava immers en la redacció del *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*.

És clar que el DLV avança amb pas ferm, de fet ja ha assolit un pes específic dins la Facultat, ha esdevingut un departament estàndard més o menys equiparable amb la resta. Però així i tot, haurà de vèncer dues contrarietats almenys. Una, derivada del conegut com "assumpte Fuster", en referència al seu nomenament com a catedràtic extraordinari, que es complicarà absurdament per la mala voluntat de certes instàncies universitàries. L'altra, vinculada a la impossibilitat d'aconseguir la dotació de càtedres noves. De les dues concedides anteriorment, una s'havia desdotat el 1983; i ara, maig de 1985, es pretenia que, a la ja existent de Lingüística valenciana, s'hi afegís la de Literatura catalana (per a Joan Fuster s'havia reservat la d'Història de la llengua). El Departament comptava amb el candidat idoni, Jaume Pérez Montaner, que hi podia concórrer ja que, segons les disposicions vigents, posseïa la condició de professor agregat interí amb una antiguitat de cinc anys en el títol de doctor.⁶⁸ Finalment, no fou convocada.

Des del punt de vista acadèmic les preocupacions essencials d'aquests anys se centren en la consecució d'objectius referits als drets dels alumnes, l'exigència acadèmica, l'extensió curricular del valencià i la coordinació interdepartamental. S'intenta l'aprovació d'un pla d'estudis ambiciós, basat en el principi de plena igualtat amb el de Llengua i literatura espanyoles. Es realitzen gestions amb la Conselleria d'Educació per convalidar les assignatures de valencià del 1r cicle pel títol del curs superior de l'ICE o d'altre equivalent del Servei de Normalització Lingüística. Es proposa a la Comissió d'Estudis que la Gramàtica normativa s'impartesca obligatòriament en totes les filologies per tal d'evitar la discriminació negativa existent entre els alumnes d'Hispaniques i Romàniques, d'una part, i els d'Anglogermàniques i Clàssiques, de l'altra. Es programen cicles de conferències per a proporcionar

⁶⁷ Val a dir que les dues universitats barcelonines ja li havien concedit aquest grau, el màxim de l'escalafó universitari.

⁶⁸ *Llibre d'Actes del Departament de Filologia Catalana* (13-V-1985).

als estudiants coneixements i tècniques de treball no atesos adequadament al pla d'estudis vigent.⁶⁹ Es debat sobre la competència gramatical dels alumnes. S'impulsen les reunions interdepartamentals amb les unitats homòlogues del Principat i les Illes. S'estableixen relacions amb laboratoris de fonètica d'altres universitats dels països de llengua catalana. S'acorda motivar els estudiants perquè realitzen treballs d'investigació.⁷⁰ S'aprova l'adquisició de material audiovisual i de cursos multimèdia de català. Es reclama que a la subsecció de Cinema, Ràdio i TV —de nova creació— s'incloguen dues assignatures anuals obligatòries vinculades al DLV: Ortoèpia de la llengua catalana (4t curs) i Usos i registres de la llengua catalana (5é). S'obri la porta als alumnes perquè participen en les decisions del Consell de Departament. En fi, tot un seguit de mesures que el democratitzen, el modernitzen i n'amplien les possibilitats de docència en noves especialitats.

I en un altre ordre de coses es protesta contra la direcció de la revista *Cuadernos de Filología* que actua de forma discriminatòria, sense consultes prèvies al comitè de redacció. Se sospesa la possibilitat d'editar una revista adscrita a l'IFV. S'organitzen recitals en homenatge als grans poetes de la nostra llengua. S'avalen les candidatures de Lluís Guarner, Enric Valor i Vicent Andrés Estellés com a Premis d'Honor de les Lletres Valencianes. S'aconsegueix que el X Col·loqui de Toponímia de la Societat General Onomàstica se celebri a València en març de 1985. S'acorda participar en el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana⁷¹. I s'adopta definitivament el nom de Departament de Filologia Catalana.

LA INTERRELACIÓ AMB LA SOCIETAT

Durant el període que estudiem, el més vulnerable de la història dels estudis de Filologia catalana a la UV, el Departament hagué de realitzar una sèrie de funcions extraacadèmiques en el marc d'una societat en construcció i secularment desinformada i castellanitzada. El nou sistema democràtic i la implantació de l'estat autonòmic féu aflorar determinades qüestions que només el Departament, com a organisme qualificat del saber filològic, estava en condicions de resoldre. D'altra part, la València d'aleshores vivia en un antagonisme permanent a causa de la discòrdia lingüística i identitària a què l'havien sotmesa els grups regionalistes i centristes de dreta. Per tot plegat, el DLV, més enllà de les activitats purament universitàries, hagué d'assumir tasques d'assessorament i de contestació a les baralles i demandes de la societat i a les manipulacions dels òrgans preautonòmics d'educació. Davant els esdeveniments futurs: “A este Departamento —deia Sanchis Guarner— le espera una alta misión

⁶⁹ Alguns dels intervinents en el cicle de conferències celebrat durant el curs 1982-83 foren en l'àrea de Llengua: Lluís Aracil, Rafael Ninyoles, Sebastià Serrano, Joan Solà i Joan Veny; i en la de Literatura: Joan Lluís Marfany, Xavier Fàbregas, Joaquim Molas i Carme Riera.

⁷⁰ En aquesta etapa es presentaren al voltant de 40 tesis i memòries de llicenciatura englobades en diversos grups temàtics: a) Lingüística diacrònica i Història de la llengua (12), b) Lingüística sincrònica (4), Sociolingüística i Lingüística aplicada (3), c) Literatura medieval (5) i Literatura moderna (1); d) Literatura contemporània (14). A més, cada vegada en seran més els treballs dirigits per professors d'altres departaments (Filologia espanyola, Filologia llatina i Teoria dels llenguatges) que s'ocupen de temes valencians com els parlars, les categories gramaticals, la morfologia verbal, la sintaxi oracional, els nivells sociolingüístics de poblacions determinades, la toponímia, o bé el *Tirant lo Blanch*, el debat pro i antifeminista a la literatura medieval, els liturgicisms humorístics en els sainets, la poesia política, les revistes satíriques, la sociologia del llibre valenciana de primeries del segle XX, les rondalles valorianes, etc. Veg. Manuel Pérez Saldanya: *Dotze anys d'investigació. Tesis i tesines sobre llengua i literatura catalanes (1981-1992)*, Universitat de València, Servei de Publicacions, 1993.

⁷¹ Aquest, celebrat posteriorment, el 1986, va comptar amb una presència rellevant de professors del Departament. Antoni Ferrando fou president de la Comissió Territorial del País Valencià, coordinador general de l'Àrea d'Història de la Llengua i comunicant amb un treball sobre “La formació històrica del valencià”. Vicent Simbor pronuncià la conferència titulada “La llengua catalana al País Valencià durant el segle XX”. Emili Casanova, que actuava de secretari, dissertà sobre “Gramàtica històrica i història de la llengua. A propòsit de l'evolució de la desinència de la persona del present d'indicatiu”. Carme Gregori presentà una comunicació sobre “La llengua a les primeres revistes del valencianisme polític”. Albert G. Hauf (futur professor del DFC que exercia aleshores a la Universitat de Cardiff, al País de Gal·les) sobre “Isabel de Villena i la *Istòria de la Passió*”. Lluís B. Polanco va ser membre del Comitè organitzador de la Secció de Lingüística Social amb seu a Palma de Mallorca i va participar com a ponent (juntament amb Gabriel Bibiloni de la UIB, J. R. Borràs —membre també del DLV— i Josep Anton Castellanos de la UAB) de la subsecció sobre el Procés d'Estandardització, amb un treball publicat en les Actes del volum d'aquesta secció. D'altra part, cal remarcar que per al Departament fou d'una gran ajuda l'adhesió de la Universitat al Congrés, perquè era la primera vegada que l'Alma Mater es posava inequívocament al servei de l'àmbit nacional que l'envoltava, complia literalment l'esperit i la lletra dels estatuts universitaris, recentment aprovats, i es comprometia amb la normalització lingüística.

didáctica a realizar por la aplicación del Real Decreto de Bilingüismo del País Valenciano, a cuyo objeto se ha venido manteniendo una activa colaboración con la Conselleria de Educación del Consell del País Valencià.”⁷²

Abans però de l'aparició del Decret, el DLV i la Facultat de Filologia en ple ja hagueren de pronunciar-se sobre l'origen del valencià que sectors ben concrets havien posat en entredit. Una de les aportacions més notables en aquell moment fou la publicació de l'*Informe sobre la llengua del País Valencià* (1978), signat de forma unànime pels responsables dels deu departaments de la Facultat. Va suggerir-lo Pere Riutort, qui, davant les brutals agressions comeses dies abans contra Sanchis Guarner i Pérez Montaner, demanava en Junta de Facultat: “elaborar un detallat informe sobre el problema de la llengua”.⁷³ Pretenia informar l'opinió pública, fer conèixer la doctrina filològica de l'única institució valenciana que podia dictaminar amb coneixement de causa i evitar que fets com l'assalt al domicili de don Manuel o les pintades vexatòries contra Pérez Montaner es repetissen en el futur. Tals incidents s'havien produït arran la participació del darrer en el programa televisiu “Hora 15”, en què havia afirmat que el poeta Ausiàs March s'expressava en llengua catalana, la qual cosa va desfermar una caterva de protestes i fins d'actes violents, no sols contra el declarant, sinó també, induïts per les autoritats,⁷⁴ contra qui consideraven un dels enemics suprems de la valencianitat: don Manuel.

Ja hem comentat que al cap i casal els grups secessionistes negaven visceralment els axiomes sobre la identitat del nostre parlar i actuaven dràsticament contra allò que estigmatitzaven com a catalanitzant. Aquest odi de l'extrema dreta i l'oportunisme electoralista dels partits conservadors foren les causes que propiciaren la batalla de l'idioma, un dels fronts de la qual afectava el nom i la filiació dialectal del valencià. Aquest, un tema d'acadèmia, fou convertit en una baralla de carrer amb conseqüències irreversibles per a una convivència pacífica. Va ser doncs en aquest context que la Facultat de Filologia va traure a la llum pública l'*Informe* susdit amb la intenció d'aportar elements de racionalitat al conflicte i d'acabar amb l'extemporaneïtat de les opinions. No se'n sortiren. Els grups anticatalanistes i el sector de població que els recolzava no s'avenien amb els postulats filològics ni amb la Universitat. Contra aquesta mostraren el més absolut menyspreu, la consideraren una entitat perversa interessada a destruir “la personalitat valenciana”. Fins i tot, el Director General d'Ordenació Universitària, José Manuel Pérez-Prendes, considerava que la UV exasperava l'ànim dels valencians i justificava les reaccions fanàtiques i vehements.⁷⁵ El fet és que l'*Informe* ni calmà els ànims ni convencé els individus més recalitrants ni fou capaç de contenir la violència de forma que continuaren les declaracions radicals, les mobilitzacions secessionistes, les peticions absurdes, les manifestacions intencionades d'ignorància, les publicacions bel·ligerants.

El DLV, que s'havia erigit en salvaguarda del sistema ortogràfic aprovat a Castelló, tampoc no s'estigué de protestar contra la traducció de la Constitució segons les normes de l'ACV. En carta a Serafí Ríos Mingarro (València, 17-VII-1979),⁷⁶ Sanchis Guarner va enviar-li un informe redactat pels professors del Departament contra el text constitucional secessionista. I aquest mateix any, el DLV signava, ensems amb l'Institut de Filologia Valenciana i altres entitats, un escrit de rebuig contra el Decret de Bilingüisme (O. M. 2003/1979 de 3 d'agost, BOE, 23-VIII-1979) que regulava la

⁷² *Informe sobre la conveniencia de la provisión de la cátedra de Lingüística valenciana de la Facultad de Filología de la Universidad de Valencia*. Aquest és un dels documents elaborats per la Junta de catedràtics i professors agregats i del DLV relatius als mèrits acadèmics i científics del dr. Sanchis Guarner. Anaven adjunts en un ofici del degà, Angel Anglada (13-IX-1979), enviat al rector.

⁷³ *Llibre d'Actes de la Facultat de Filologia* (29-V-1978).

⁷⁴ En foren instigadors, segons la premsa de l'època, els partits Alianza Popular i el GAV, l'Agrupació de falles de Russafa i l'alcalde de València: Miguel Ramon Izquierdo, un dels promotors d'Unión Valenciana.

⁷⁵ “Valencia —deia— tiene derecho a su lenguaje, a su capacidad de educar a su gente para que sigan siendo valencianos. Si ahora no se escucha a Valencia es difícil que la reacción pueda ser moderada” (*Las Provincias*, 9-III-1982). La Facultat, va respondre indignada, i el degà escrigué al ministre d'Educació, Federico Mayor Zaragoza, tot indicant-li el malestar del professorat per tan irresponsables declaracions: “Este Decanato piensa que, al margen de la arbitrariedad y de la unilateralidad de su opinión de la que el señor Pérez Prendes es muy dueño, es muy grave que el Director General responsable de la Universidad española acuse a una Universidad española, en este caso la valenciana, por defender criterios precisamente universitarios, y que avise de lo comprensible que serían, por esta causa, reacciones inmediatas” (València, s. d. Arxiu de Joan Oleza).

⁷⁶ Advocat i polític castellanenc, responsable de l'edició del BOE. Des d'aquest càrrec va intervenir activament perquè la versió del text constitucional publicada en valencià fos la correcta. La carta al·ludida està publicada en Manuel Sanchis Guarner: *Lletres de resistència 1939-1981* (edició a cura de Santi Cortés), Catarroja (l'Horta Sud, País Valencià): Editorial Afers, 2005: 368-370.

incorporació del valencià al sistema educatiu. La participació del Departament en aquesta condemna era obligada perquè el text ministerial contenia disposicions inacceptables i danyava greument el procés de normalització. En efecte, no reconeixia la unitat de la llengua; consagrava una denominació errònia; permetia la docència a professors formats al marge i en contra de la Universitat; deixava a l'arbitri de l'esmentada CM,⁷⁷ integrada per representants de l'estat i del Consell, és a dir, de les administracions dominades per la UCD, assumptes tan delicats com l'elaboració de programes, l'autorització de llibres, la *venia docendi*, la concessió de títols, etc., els quals assumptes havien d'ésser confiats en bona llei a experts universitaris. Lògicament, el DLV es mantingué ferm en la demanda de ser part integrant en la mateixa proporció que la resta, però no va reeixir car el ministeri contemplava la presència d'un únic representant de la Universitat. I aquesta hagué de sotmetre's-hi però va triar don Manuel, que féu mans i mànegues perquè no prosperés cap de les decisions que impedièn la normalització acadèmica del valencià.

La lluita contra el Decret o contra la política lingüística de la UCD va adquirir unes dimensions imponents. Va ultrapassar l'àmbit educatiu, es féu popular, constituí una mobilització sense precedents, va concretar-se en totes les modalitats possibles de protesta. L'acte culminant consistí en una formidable manifestació el 12 de desembre de 1979 amb milers d'assistents (70.000, segons fonts de la policia municipal) sota el lema de "País Valencià, parla català" perquè el problema de fons recalava en l'enfadosa qüestió de sempre: la identitat lingüística i cultural del poble valencià. Evidentment, d'haver prosperat el decret ucedista s'hauria instaurat el caos, s'hauria beneït l'ensenyament d'un patuès pernicios, escindit del tronc unitari, sense escriptors ni gramàtics de prestigi, amb una producció literària reduïda a manifestacions d'un valor estètic inexistent, impartit per "docents" mancats de formació universitària i amb l'oposició majoritària de la intel·lectualitat, l'alumnat, el professorat i la Universitat. Costa de creure que un partit polític per interessos purament electorals fos capaç de promulgar un Decret blasmat arreu de les universitats del món i per descomptat dels països de llengua catalana. La Facultat de Filologia de València va considerar-lo acientífic, partidista, morós, discriminatori, lesiu contra els interessos dels estudiants d'aleshores i dels futurs llicenciats.⁷⁸

En aquests anys de crispació, d'atemptats interminables contra l'idioma, el Departament, dèiem, hagué d'eixir repetidament a la palestra a combatre, desmentir o neutralitzar els despropòsits de les diferents conselleries ucedistes d'educació, excepte la de Josep Lluís Barceló i el seu equip (10-IV-1978 a 30-VI-1979). Va participar en tancades i jornades de resistència, va signar manifestos, va organitzar xarrades informatives i va protestar contra el conseller Peris Soler a qui s'acusava d'una permanent contradicció entre les declaracions públiques i les actuacions posteriors. En efecte, les conclusions aprovades al II Estatge de professors, organitzat a Gandia (15-IX-1979) per la Direcció General d'Educació, acabaren convertides en paper mullat. Allí, va acordar-se que la CM havia de comptar amb la participació del DLV i dels organismes representatius del professorat; que les titulacions havien de ser homologades per la Facultat de Filologia i que s'havia de respectar el principi de reciprocitat en els territoris catalanòfons.⁷⁹ Tanmateix, el conseller no admetia els dictats de la lògica ni de la pedagogia ni s'avenia amb les demandes dels professors; al contrari acceptava postures insostenibles, donava validesa a una ortografia grotesca confeccionada per elements d'extrema dreta i frenava el procés iniciat pel conseller anterior, Josep Lluís Barceló (també de la UCD), que havia posat les bases pedagògiques i científiques per a una incorporació efectiva del valencià al sistema educatiu. Barceló era partidari de la unitat lingüística, fou qui promogué el Pla Experimental,⁸⁰ més avant va ser foragitat de la Conselleria i substituït per l'esmentat Peris Soler.

El DLV va enfrontar-se també amb la titular posterior d'Educació, la paleògrafa Amparo Cabanes Pecourt,⁸¹ per les seues declaracions contràries als dictàmens dels especialistes i perquè havia proposat

⁷⁷ La Comissió Mixta fou constituïda l'1 d'agost de 1980. Integrada per dotze membres, un d'ells havia de procedir necessàriament de la Universitat. Fou nomenat Sanchis Guarnier, però atesa la procedència ideològica dels altres components, alguns secessionistes, dita Comissió fou absolutament ineficax.

⁷⁸ *Llibre d'Actes*, 21-XI-1979.

⁷⁹ "Ni política, ni filologia, por favor" *Valencia Semanal*, 88 (23 a 30-IX-1979: 34-37).

⁸⁰ El Pla Experimental, iniciat el curs 1978-79, constituí l'intent d'introduir l'ensenyament obligatori del valencià als centres d'EGB, BUP i FP durant dos cursos escolars mentre s'esdevenia l'aprovació i aplicació subsegüent del Decret de Bilingüisme.

⁸¹ El nomenament d'aquesta professora, caudatària d'Antonio Ubieto, representava el triomf de les tesis de Fernando Abril Martorell i Manuel Broseta interessats que fos una persona procedent de l'àmbit universitari, sense lligams amb els sectors més extrems del secessionisme i que aportés un vernís culturalista a les actuacions de la dreta. Fou pura aparença perquè les decisions preses foren idèntiques a les del seu predecessor. Veg. Amadeu Fabregat, *op. cit.* a la nota 46.

la celebració d'un congrés per debatre quina llengua parlen els valencians i amb quina ortografia calia escriure-la. El desvergonyiment era extraordinari però la reacció del DLV fou immediata. En una “Carta oberta al president del Consell i a la consellera d'Educació del País Valencià”⁸² acusaven la senyora Cabanes d'intromissió, delimitaven l'abast del problema perquè es tracta d'un assumpte estrictament filològic, “no polític ni administratiu”, i recordaven als destinataris tres qüestions òbvies i científicament irrefutables: a) que el valencià és una variant de la llengua catalana de categoria lingüística idèntica a la resta dels dialectes siga el lleidatà, el mallorquí o qualsevol altre; b) que el dilema de l'ortografia — Normes de Castelló vs Normes de l'ACV— és fals perquè l'única normativa acceptable és la consagrada per una tradició de cinc dècades i assumida per la quasi totalitat d'editorials i escriptors de la dècada dels trenta, la postguerra i l'actualitat; i c) que la filologia és cosa de filòlegs i la política de polítics, de manera que no caben interferències, ni els uns han d'atribuir-se les competències dels altres.

En una avinentesa posterior, la consellera Cabanes i els copresidents de la CM reincidien en les mateixes estratagemes dilatòries i demanaren al Rectorat un dictamen sobre ortografia que el DLV va negar-se a redactar per considerar-lo ocios ja que les Normes de Castelló —insistien— havien estat suficientment validades per la pràctica científica i literària de professors, investigadors i escriptors. I lamentaven que la consellera s'hagués explanat en al·legats contra la jurisdicció universitària. Aquell mateix dia, però, el DLV rectificà i redactà un informe en què repetia les sempiternes qüestions referides a la vigència de les Normes del 32. Des d'aquesta data, afirmaven, la producció literària valenciana, les publicacions universitàries escrites en valencià, els cursos de llengua de Lo Rat Penat fins a 1975, etc., s'han servit d'aquesta reglamentació ampliada i millorada en les gramàtiques de Carles Salvador, Sanchis Guarner i Enric Valor. No és cert que existesquen “discrepancias en este importante tema”. El que hi ha són unes normes tradicionals i universalment acceptades enfront d'unes altres recents, canviants, elaborades al si d'una entitat sense representativitat científica per persones amb nul·la preparació filològica. El que hi ha, prossegueixen, és una immensa majoria que les accepta, les aprèn, les aplica i les defensa enfront d'una exigua minoria capficada en accions insidioses i atemptatòries.⁸³

Amb tot i amb això, la titular d'Educació no féu cas. Les Normes de Castelló, afirmava, només les seguia el Centre [*sic*] d'Estudis Valencians,⁸⁴ l'ACV però les ha actualitzades i és l'únic organisme capacitat per assessorar la Conselleria i la CM en aquesta matèria. Els criteris científics sobre la catalanitat del valencià, afegia: “irán cayendo como en la historia han ido cayendo tantas teorías pretendidamente científicas”.⁸⁵ En conseqüència, va declarar oficial la normativa de l'ACV i els títols del GAV i de LRP. El Departament i la Junta de Facultat no trigaren a constituir un grup de resposta, format pels professors Àngel López, Antoni Ferrando, Jaume Pérez Montaner i Joan Oleza, encarregat de redactar un document⁸⁶ amb l'objectiu de denunciar les irregularitats, o siga: a) la marginació de la Universitat i dels representants dels partits parlamentaris en la presa de decisions; b) l'incompliment dels temps reglamentaris, ja que les Normes s'havien aprovat el mateix dia (17-V-1982) que entrava al registre la sol·licitud de substitució en la CM del difunt Sanchis Guarner; i c) l'obstinació a contradir les institucions científiques que s'havien pronunciat sobre la identitat del valencià, cosa que implicava un greu atemptat contra la funció de la Universitat, “usurpando sus atribuciones y marginando los intereses científicos en beneficio de los políticos”. Aquesta situació d'enfrontament continuat no va acabar-se mentre la UCD va estar al capdavant de la Conselleria d'Educació, és a dir, fins a les darreries de 1982 en que és nomenat Ciprià Císcar, procedent de l'antic PSV. Sota el seu mandat fou aprovada la *Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià* (LUEV, 1983), que posaria fi al devessall d'incompetències d'unes polítiques educatives reaccionàries. En l'elaboració de dita Llei es comptà amb el dictamen de l'IFV per a fixar la llista de municipis predominantment valencianoparlants i predominantment castellanoparlants. Els professors Emili Casanova i J. R. Borràs foren dos dels assessors en la confecció d'aquest mapa lingüístic que havia de regular l'abast i les modalitats de l'ensenyament del valencià.

La dinàmica externa del DLV, de què ens venim ocupant, no va limitar-se a la redacció d'escrits reprovatoris, va efectuar també tasques de molt diversa índole així com una intensa activitat informativa. Ara bé, mentre que les relacions amb les Conselleries ucèdistes eren de contestació sistemàtica a les provocacions dels dirigents, altrament amb la presidència de la Diputació, en mans del

⁸² Arxiu del DFC.

⁸³ *Informe sobre dictamen requerido por la Conselleria de Educación del País Valencià* (Arxiu DFC).

⁸⁴ Deu referir-se al refundat Institut d'Estudis Valencians, dirigit en aquella època per Pascual Barrachina.

⁸⁵ “La Comisión no ha aprobado normas ortográficas”, dice Amparo Cabanes”, *Las Provincias* (26-V-1982: 16).

⁸⁶ “La Facultad de Filología pide a la Universidad que ‘descalifique a Amparo Cabanes’”, *Las Provincias* (26-V-1982: 16).

socialista Manuel Girona, foren de mútua cooperació. La Diputació, a través del Servei d'Estudis i Planificació Social s'havia plantejat la redacció de manuals de llenguatge administratiu per a les corporacions locals i és per això que emplaçava el Departament a participar.⁸⁷ Aquest va realitzar també serveis d'assessorament als ajuntaments mitjançant la redacció d'informes tècnics sobre quina era la denominació valenciana autèntica i procedent del municipi. Ens consta que una vintena de pobles requeriren els corresponents dictàmens toponímics: Alcàntera de Xúquer, Almassora, La Pobla de Vallbona, Llutxent, Montixelvo, Puçol, Quartell, Torís, Xeraco, etc. Una altra de les activitats desenvolupades fou la recomanació de llibres i materials didàctics d'especial interès i la desautorització d'aquells altres que contenien informacions inadmissibles.

D'altra part, amb la Conselleria d'Educació socialista es produïren sovint col·laboracions, no sempre fructíferes, especialment amb el Servei de Normalització Lingüística que requeria el concurs del DLV i de l'IFV per definir el model lingüístic a aplicar en l'ensenyament. Calia l'elaboració d'un estàndard valencià que servís com a base de treball per a les programacions didàctiques oficials. Tanmateix, dèiem, no tot foren flors i violes, ja que els polítics tractaren d'imposar tendències dialectalitzants que generaren tensió i que calgué matisar o frenar totalment.

En aquella societat, marcada, com sabem, per una conflictivitat lingüística intencionada i unes deficiències culturals sorprenents, els membres del DLV és veren en la tessitura d'implicar-se. Naturalment, eren homes d'estudi i es dedicaren preferentment a l'exercici de les seues obligacions universitàries, però no lleva que les urgències del redreçament valencià els convertissen ocasionalment en "filòlegs militants". Pràcticament tots hagueren d'alternar la càrrega universitària amb actuacions de caràcter cívic a fi de contrarestar l'analfabetisme de la gent o la temeritat de certes entitats. La professora Rosanna Cantavella ens ho ha explicat amb total claredat:

Això és el que ens consideràvem nosaltres: intel·lectuals compromesos, que anàvem a fer pedagogia de la nostra llengua i cultura, de manera gratuïta, allà on se'ns demanava. Jo vaig fer conferències a barris de València, i en un grapat de pobles de la Plana; però també a d'altres comarques (fins a la Marina, recorde haver anat). Ens ho demanaven sobretot els ajuntaments, però també les associacions culturals i els sindicats: que parlàrem d'història de la llengua, de varietats dialectals, i, en el meu cas, que parlàrem dels nostres famosos escriptors medievals. I venien moltes persones a escoltar-nos; hi havia un interès gran, en la cultura pròpia: era com si la gent volguera rescabalar-se d'haver estat tan humiliats culturalment a l'època de Franco. Estaven pagats de sentir que, allò que parlaven, allò d'on venien, no tenia res d'inferior.

A més d'això, naturalment, col·laboràvem, fins allà on ens deixaven, en la premsa local, amb el mateix propòsit. Jo vaig portar una secció gramatical al diari *Noticias al Día*⁸⁸ en l'any 1983; el meu interès investigador no era gramatical, però com dir que no? Era precís col·laborar en la difusió cultural a una població que volia saber, que volia aprendre.

Això és el que havien fet també els nostres referents: tant Manuel Sanchis Guarner com Joan Fuster havien acceptat sempre donar conferències i participar en actes culturals. Nosaltres havíem de fer el mateix.

És clar que, una vegada passats els anys, i (parcialment) normalitzada la vida cultural valenciana, avançada l'època socialista, la situació ja va ser diferent, i fins i tot se'ns va arribar a pagar per conferències, cosa que, òbviament, ens mereixíem perquè exercíem la nostra professió. Però en els primers temps del Departament tot era voluntarisme: encara que no hi haguera diners per remunerar el nostre treball de difusió cultural, calia fer-lo igual; ni ens plantejàvem negar-nos, perquè la tasca de regeneració era urgent.⁸⁹

El mateix Sanchis Guarner s'ajustava perfectament en aquest perfil d'ensenyant-investigador-activista en la mesura que hagué de potenciar les aparicions públiques. Josep Faulí va definir-lo com "un estudioso de la lengua que ha salido a la calle a librar combates por el objeto de su estudio" (1974). Joan Oleza va atribuir-li el mèrit d'haver trencat l'aïllament de la Facultat. Per al Mestre és un període intens en què participa activament en les campanyes de reivindicació per a la cooficialitat del valencià i fa acte de presència allà on cal impugnar les aberracions dels qui pretenen una societat endarrerida i manipulable. És quan el veiem pertot. En realitat, va incrementar les intervencions en diferents tribunes

⁸⁷ Va ser el professor Lluís B. Polanco qui va participar aleshores en diversos seminaris sobre llenguatge administratiu, organitzats a Barcelona per l'Escola d'Administració Pública de Catalunya.

⁸⁸ Es tractava d'una columna setmanal divulgativa titulada "Per què no en la nostra llengua?". Alguns dels subtítols foren: "Més dolça que la mel". Donem-la, doncs, al xiquets" (6-X-1983: VI), "Les obligacions quotidianes" (13-X-1983: VII), "Confondre el futur amb el passat" (20-XII-1983: VII), etc.

⁸⁹ Correu electrònic (4-VI-2016).

públiques i especialment als diaris on enviava articles alligonadors a fi d'instruir la població en aquells temes d'història de la llengua o de la cultura que o no s'explicaven honradament o eren tergiversats.

Antoni Ferrando va ser qui va encapçalar la protesta contra els llibres litúrgics traduïts a "llengua valenciana". Aquests textos s'editaren amb errades descomunals. Així i tot, foren aprovats per l'arquebisbat de la diòcesi valenciana sota l'assessorament de l'ACV i en contradicció amb les clàusules de la LUEV, raó per la qual tornaren a mobilitzar-se les forces partidàries de les Normes de Castelló. El DLV estigué representat en la persona del seu director, el qual es dirigí a l'Institut Pontifici per a la Cultura i al Cardenal Prefecte per a la Sagrada Congregació del Culte, amb el prec que la Santa Seu revoqués dita versió litúrgica perquè en cas contrari quedaria afectada la credibilitat de la jerarquia eclesiàstica contra la qual es pronunciarien les institucions universitàries, les autonòmiques i un nombre rellevant d'entitats culturals. Va responsabilitzar-se també de la redacció de bona cosa d'informes toponímics per als nous ajuntaments democràtics i de fer arribar a Joaquín Ruiz-Giménez Cortés, primer Defensor del Poble, un document en què denunciava els atacs de certs sectors polítics valencians que incomplien sistemàticament l'article 3 de la Constitució espanyola referit al respecte i protecció de les llengües cooficials de l'estat.

Lluís Alpera hagué d'enfrontar-se a les dificultats d'impartir classes de català durant els primers anys al CEU d'Alacant. Certament, no hagué de patir la infame "batalla de València", una de les manifestacions més abjectes de la qual foren els assalts el 1981 de grups incontrolats contra Sanchis Guarner a la seu del Departament, però s'hi esdevingueren altres tramoies "com el 'Surestismo' de Vicente Ramos, 'l'Alacant apart', el menfotisme alacantí davant la cultura o la sublevació contra l'hegemonia regional del Cap i Casal",⁹⁰ les quals generaven conflictes i afavorien la indiferència davant la introducció dels estudis de Filologia catalana a la Universitat. Ell fou qui va promoure a Alacant les Setmanes de Llengua i Cultura del País Valencià (1974-1979), celebrades a l'Aula de Cultura de la CAM.

Jaume Pérez Montaner fou un dels protagonistes del lamentable episodi relacionat amb el programa televisiu "Hora 15", emès el 15 de maig de 1978. L'editorial Alfaguara havia editat un volum en castellà amb una selecció de textos poètics d'Ausiàs March a cura de Pere Gimferrer (traductor) i Joaquim Molas (prologuista). En fer-se la presentació als estudis Miramar de RTVE a Catalunya es digué que l'escriptor valencià era un dels grans poetes catalans de tots els temps. Aquesta frase desencadenà un allau de protestes que obligaren el director, el periodista Manuel Martín Ferrand, a convocar no sols els curadors del volum, també un expert del Departament de Lingüística Valenciana, el professor Pérez Montaner (que comparegué des del plató dels estudis Aitana de RTVE a València), perquè respongueren a les acusacions. Tots tres, no cal dir-ho, ratificaren l'expressió que Ausiàs March era un poeta valencià que escrivia en català. Però dita afirmació fou contestada amb un seguit d'avalots i greuges considerables contra el representant valencià. El professor Montaner, unes vegades sol i altres acompanyant Sanchis Guarner, eixia sovint en "missions pedagògiques" a recórrer el país. El 1978 el conseller de Cultura, el socialista Josep V. Bevià, el nomenà Coordinador de Cultura; i el 1984, amb la victòria electoral del Bloc d'Estudiants Agermanats (BEA) i l'elecció de Ramón Lapiedra com a rector, fou designat per dirigir el Col·legi Major Lluís Vives.

Els doctors Pérez Montaner i Lluís Alpera participaren així mateix en cicles de conferències al voltant de "La problemàtica lingüística i el decret de bilingüisme". I figuraren entre els assistents a la I Assemblea d'Intel·lectuals, Professionals i Artistes del País Valencià (1980) d'on eixí l'anomenat "Manifest de Xàtiva"⁹¹ en què els convocats denunciaren les males pràctiques del partit d'Adolfo Suárez (especialment dels seus inspiradors locals més destacats: Fernando Abril Martorell, Manuel Broseta i José Peris Soler) continuadores de la vella política contra la recuperació idiomàtica i nacional del poble valencià.

Vicent Simbor pertany a l'estirp d'aquests professors polivalents —segons una expressió encunyada per ell mateix⁹²— a què fem referència compromesos en la tasca d'apropar la cultura als ciutadans. Sanchis Guarner el presentava com a "exponent del valencianisme crític, solvent i dinàmic, que

⁹⁰ Correu electrònic (2-VI-2016).

⁹¹ Publicat al diari *Avui* (27-VI-1980: 13).

⁹² *Els fonaments de la literatura contemporània al País Valencià (1900-1939)*. València: Institut de Filologia Valenciana-Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988: 127.

venturosament es propaga entre les noves generacions.”⁹³ El ben cert és que a l’expansió d’aquest nacionalisme racional i clarificador hi va contribuir en els temps de la dura “batalla de València”. Aleshores, la intoxicació informativa impulsava corporacions municipals, centres docents i agrupacions diverses a requerir informació als estaments universitaris, concretament al DLV: “contínuament — deia— ens cridaven des d’associacions culturals, o instituts o ajuntaments de molts pobles perquè algú de nosaltres anàs a explicar l’origen i nom de la llengua. Jo vaig anar a uns quants, entre els quals recorde Silla, Alzira i Algemesí.”⁹⁴

En la mateixa línia, Emili Casanova ha comentat l’obligació moral en què s’ha vist immers a causa de les especials circumstàncies del País Valencià. Vet ací les seues paraules: “Mi decisión desde un primer momento era dedicar mi vida a ser un lingüista puntero en el campo de la investigación, un buen docente y un buen ciudadano que luchara no sólo por sus intereses profesionales sino por los de su país, es decir, por ayudar a cubrir las necesidades de su entorno social, idea que me ha hecho muchas veces desviarme de mis objetivos lingüísticos, desoyendo los consejos de mi maestro Sanchis Guarner: “no et diversifiques ni et poses en altres activitats que entrebancaran la teua tasca”. Pero es que es muy difícil ser lingüista puro en una zona donde la lengua, a causa de su historia y supeditación al castellano, es objeto de batalla política, de descalificaciones y enfrentamientos, de discusiones bizantinas sobre si el valenciano es catalán o no, sobre las estrategias a seguir, sobre la relación entre lengua normativa e historia de la lengua.”⁹⁵

Lluís B. Polanco va ser el darrer dels professors contractats en vida de Sanchis Guarner. El primer trimestre del curs 1981-82 impartí com a professor ajudant les seues primeres classes. Sent alumne participà en les demandes a favor de la implantació de l’especialitat de Filologia valenciana; féu part del grup d’estudiants que va reactivar l’Associació Cultural Universitària de Filologia, dins la qual estigué al càrrec de la coordinació i edició de l’antologia poètica *Brossa nova*. Va ser impulsor i membre del consell de redacció de la revista *Harca*, una publicació especialment sensible al problema de la valencianització de la Universitat, i on va publicar diverses entrevistes i articles. També va participar activament en el Comité de Vaga (1979-81) contra el Decret de Bilingüisme promogut pel govern preautonòmic de la UCD. Com a professor ha centrat els seus esforços en la recerca i la reflexió sobre la realitat sociolingüística valenciana, l’estandardització i els llenguatges sectorials, i la història lingüística.

⁹³ “Pròleg” a Vicent Simbor, *Els orígens de la Renaixença Valenciana*, València: Universitat de València, Facultat de Filologia, Institut de Filologia Valenciana, 1980: 10.

⁹⁴ Correu electrònic (8-VI-2016).

⁹⁵ “¿Cómo he llegado a ser lingüista? Historia de un servicio social” dins *De ce am devenit lingvist Omagiu academicianului Marius Sala*, Bucuresti: Univers enciclopedic gold, 2012.